

ГАРЧИГ

ОРШИЛ .....

1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА .....

2. 2022 ОНЫ АШИГЛАЛТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГҮЙЦЭТГЭЛ.....

4. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ.....

5. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ..... 28

6. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ.....

7. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ.....

8. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ.....

9. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....

10. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ.....

11. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТ.....

12. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ.....

12. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛӨЛД ӨРТӨГЧ ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ.....

ДҮГНЭЛТ

ХАВСРАЛТ МАТЕРИАЛУУД

ОРШИЛ

ГБНБ ХХК нь Булган аймгийн Бүрэгхангай сумын нутагт Баруун захцагийн ордоос алт олборлох төслийг 2011 оноос эхлэн хэрэгжүүлж байна.

“Баруун захцаг”-ийн (MV-008998) ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий талбай нь байр L-47-137 хавтгайд Загцаг уулын зүүн урд бэлд 252 га талбайг эзлэн оршдог. Баруун захцагийн алтны шороон орд нь Эрдэнэт хотоос баруун урагш 170км-т, Улаанбаатар хотоос баруун хойш 260 км-т, Дархан хотоос баруун тийш 240 км-т Бүрэгхангай сумын төвөөс зүүн зүгт 45 км-т байрладаг

Тус компани Монгол Улсын холбогдох хуулийн дагуу байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээ (БОНБНҮ)-г төслийн бүхий л үе шатанд мэргэжлийн байгууллагаар дэс дараатай хийлгэж, түүний зөвлөмж, заалтын хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.

- Байгаль орчны бохирдолоос сэргийлэх, байгалийн нөөц баялгийг зүй зохистой ашиглах зорилгоор байгаль орчинд учрах нөлөөллийг тодорхойлж, бодитоор үнэлж, бохирдлыг бууруулж, арилгах арга хэмжээг авч ажиллаж байна.
- Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль тогтоомж, бусад холбогдох дүрэм, журмыг сахин биелүүлэн ажиллаж байна.
- Ашигт малтмалын хайгуул хийх, уурхайн олборлолт ба уурхайн хаалт зэрэг үйл ажиллагааны бүхий л үе шатанд байгаль орчны асуудлыг жил бүрийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.
- Байгаль орчныг хамгаалах талаар хүлээсэн үүргээ биелүүлэхэд туслах зорилгоор ажилчдад байгаль орчныг хамгаалах сургалт зохион байгуулан ажиллаж байна
- Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үнэлэх, хянах, хэрэгжилтийг тайлагнах үйл ажиллагааг тогтмол сайжруулан ажиллахад анхаарч байна.

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1 Төслийн нэр

Булган аймгийн Бүрэгхангай сумын нутагт орших MV-008998 тоот тусгай зөвшөөрөлийн дугаартай “Баруун Захцаг”-ийн алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төсөл.

1.2 Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуй нэгжийн нэр, хаяг

“ГБНБ” ХХКомпани, Улсын бүртгэлийн дугаар-9011025150, регистрийн дугаар-2615797, Хаяг: Баянгол дүүрэг 20-р хороо, Гацуурт ХХК-ний байр 3 давхарт 312 тоот.

1.3 Төслийн зорилго

Улс орны нийгэм, эдийн засгийг тогтвортой хөгжүүлэх, шинээр ажлын байр бий болгох, ядуурлыг бууруулах, байгаль орчинд сөрөг нөлөө байгатай техник технологи ашиглан олборлолт явуулж, байгаль орчны бохирдол, доройтлыг хязгаарлах, таслан зогсоох арга хэмжээг шийдвэрлэх асуудлыг компаниас бодлогын хэмжээнд дэмжиж, энэ талаар доривтой арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна.

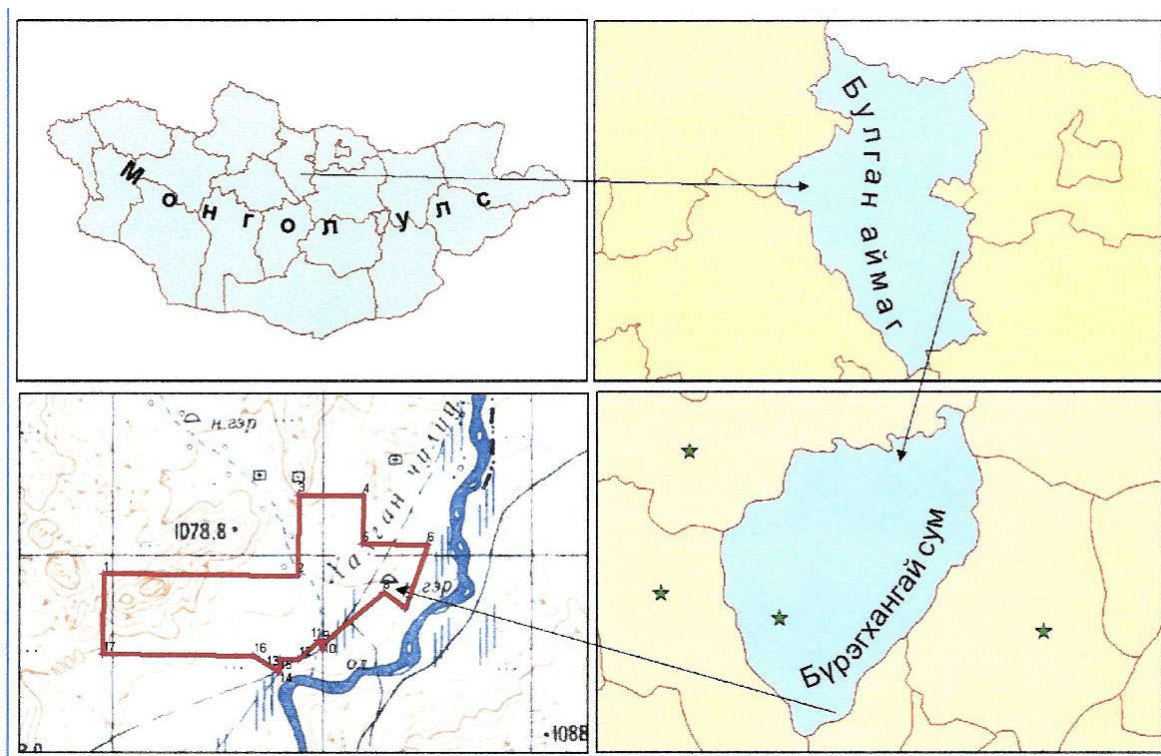
1.4 Төслийн байршил

“ГБНБ” ХХК нь 2004 байгуулагдсан бөгөөд Булган аймгийн Бүрэгхангай сумын нутаг дахь Баруун Захцагийн алтны шороон ордод 252.02 га талбай бүхий MV-008998 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэг.

Талбайн булангийн цэгүүдийн солбицол

Хүснэгт-1

Дугаар	Уртраг	Өргөрөг
1	104 ⁰ 21 ¹ 30.93”	48 ⁰ 16 ¹ 6.82”
2	104 ⁰ 21 ¹ 30.93”	48 ⁰ 15 ¹ 51.82”
3	104 ⁰ 21 ¹ 55.1”	48 ⁰ 15 ¹ 51.82”
4	104 ⁰ 21 ¹ 55.2”	48 ⁰ 15 ¹ 40.33”
5	104 ⁰ 21 ¹ 40.92”	48 ⁰ 15 ¹ 36.81”
6	104 ⁰ 21 ¹ 21.03”	48 ⁰ 15 ¹ 20.89”
7	104 ⁰ 21 ¹ 13.41”	48 ⁰ 15 ¹ 20.85”
8	104 ⁰ 21 ¹ 13.43”	48 ⁰ 15 ¹ 19.31”
9	104 ⁰ 21 ¹ 10.93”	48 ⁰ 15 ¹ 21.82”
10	104 ⁰ 20 ¹ 58.43”	48 ⁰ 15 ¹ 20.14”
11	104 ⁰ 20 ¹ 47.94”	48 ⁰ 15 ¹ 14.48”
12	104 ⁰ 20 ¹ 40.93”	48 ⁰ 15 ¹ 16.82”
13	104 ⁰ 19 ¹ 30.93”	48 ⁰ 15 ¹ 16.82”
14	104 ⁰ 19 ¹ 30.93”	48 ⁰ 15 ¹ 41.81”
15	104 ⁰ 21 ¹ 0.94”	48 ⁰ 15 ¹ 41.81”
16	104 ⁰ 21 ¹ 0.94”	48 ⁰ 16 ¹ 6.82”

Зураг. 1. Байрилын тойм зураг

Тус орд нь Улаанбаатар хотоос баруун хойш 240 км-т, Бүрэгхангай сумын төвөөс зүүн зүгт 45 км-т Туул голын баруун эрэгт оршино.

Зураг: 2. MV-008998 тоот тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн сансраас харагдах байдал

1.5 Үйл ажиллагааны хүрээ

Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулах аливаа төсөл нь байгаль орчны хуулиудаар тогтоосон хэм хэмжээ ба төрийн захиргааны байгууллагаас баталгаажуулсан стандарт, нормын шаардлагад нийцүүлэн хэрэгжих ёстой. “ГБНБ” ХХК-ийн “Баруун загцагийн алтны шороон орд”-ыг ил аргаар ашиглах төслийг хэрэгжүүлэх явцад зайлшгүй мөрдөж ажилласан хуулийн зүйл, заалтууд, эрх бүхий байгууллагаас гаргасан дүрэм, журам, стандартуудын холбогдох шаардлагууд.

Монгол улсын хууль:

- ✓ Монгол Улсын үндсэн хууль (1992)
- ✓ Ашигт малтмалын тухай хууль (2006)
- ✓ Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль (2012 он)
- ✓ Байгаль орчныг хамгаалах тухай (1995), 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан
- ✓ Хог хаягдлын тухай (1994), 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан
- ✓ Газрын хэвлийн тухай (1989) -1995 хуульд нэмэлт өөрчлөлт орсон
- ✓ Газрын тухай (2002), 2003 онд 3 удаа, 2004 онд 1 удаа, 2005 онд 2 удаа, 2006, 2012 онд нэг удаа тус тус нэмэлт өөрчлөлт оруулсан.
- ✓ Байгалийн ургамлын тухай (1995), 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан
- ✓ Усны тухай хууль (2004), 2005, 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан.
- ✓ Газрын төлбөрийн тухай хууль (1997), 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан
- ✓ Агаарын тухай (1995), 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан
- ✓ Гамшгаас хамгаалах тухай хууль (2003 он) 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан
- ✓ Галын аюулгүй байдлын тухай хууль (1999 он) 2012 онд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан
- ✓ Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль (2012 он)
Сайдын тушаал, журам:
- ✓ Хог хаягдал булах, устгах зориулалтын байгууламж, төвлөрсөн цэгийн төрөл, тэдгээрт тавигдах шаардлага, хог хаягдал булах, устгах үйл ажиллагаа эрхлэх иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагааны тухай журам
- ✓ Бохир усыг зайлуулах байгууламжийг доторлож ашиглах журам
- ✓ Хүн амын усны төлбөрийн хууль дүрэм, улсын байгаль орчны хорооны журам (1992)
- ✓ Хаягдал усыг зайлуулах журам, Байгаль орчин, Эрүүл мэндийн яамны хамтарсан журам, дугаар 169/171, 1995 он.
- ✓ Усны нөөцийг хамгаалах дүрэм, Байгаль орчин, Эрүүл мэндийн яамны хамтарсан журам, дугаар 143/А/352, 19 эрүүл ахуйн бүсийг хамгаалах горим, Байгаль орчны яам, Эрүүл мэндийн яам, Дэд бүтцийн яамны хамтарсан журам, дугаар 167/335/А/171.
- ✓ Усны чанарын норматив, усан хангамжийн тоног төхөөрөмжинд тавих шаардлагууд журам, дугаар 143/а/352, 1997 он.

Байгаль орчныг хамгаалах талаар мөрдөгдөж байгаа үндсэн стандартууд

Хүснэгт-2

№	Байгаль орчны стандартууд
1	MNS 5917:2008 Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн шаардлага
2	MNS 5918:2008 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах техникийн шаардлага
3	MNS 5914:2008 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах техникийн шаардлага
4	MNS 5915:2008 Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын ангилал
5	MNS 5916:2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт
6	MNS (ISO) 4226:2000 Агаарын чанар. Ерөнхий ухагдахуун. Хэмжих нэгж
7	MNS 4585:2007 Агаарын чанар. Агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэм хэмжээ. Техникийн ерөнхий шаардлага
8	MNS (ISO) 4867:1999 Усны чанар – Дээжлэх – Хэсэг 3:Дээжийг боловсруулах ба хадгалах зөвлөмж
9	MNS 3342:1982 Байгаль орчны хамгаалал, усан мандал Газрын доорх усыг бохирдохоос хамгаалах ерөнхий шаардлага
10	MNS 3597:1983 Байгаль орчны хамгаалал. Усан мандал. Гадаргын ба газрын доорхи усыг эрдэс бордооны бохирдлоос хамгаалах ерөнхий шаардлага.
11	MNS (ISO) 5667-11:2000 Байгаль орчин. Усны чанар. Дээж авах. 5-р хэсэг: Ундны ус, хүнс болон ундаа үйлдвэрлэхэд хэрэглэгдэх уснаас дээж авах заавар
12	MNS 0899:1992 Унд, ахуйн зориулалттай усны төвлөрсөн хангамжийн эх булгийг сонгох журам ба эрүүл ахуйн шаардлага
13	MNS 0900:2005 Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүй байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ
14	MNS 4943:2011 Хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэх цэвэршүүлсэн бохир ус. Ерөнхий шаардлага
15	MNS 4047:88 Байгаль орчныг хамгаалах. Усан мандал. Гадаргын усны чанарыг хянах журам
16	MNS 4288:95 Усны чанар. Бохир ус цэвэрлэх байгууламжийн байршил, цэвэрлэгээний технологи түвшинд тавих үндсэн шаардлага. Техникийн ерөнхий шаардлага
17	MNS 5850:2008 Хөрсний чанар. Хөрсөнд агуулагдаж болох бохирдуулагч бодис элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээг тогтооно.
18	MNS 4943:2000 Ус болон хөрсөнд хаяж болох үйлдвэр ахуйн хаягдал бохир усны бохируудуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд агууламж бусад үзүүлэлтийн хязгаарыг тогтооно.
19	MNS 3297-91. Хот суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үнэлгээний үзүүлэлтийн норм
20	MNS 3342:1982 Гүний усыг хамгаалах ерөнхий шаардлага
21	MNS 3597:1983 Гүний усаар тэжээгдэж буй гадаргуугийн усыг хамгаалах тухай ерөнхий шаардлага

Уул уурхайн үйл ажиллагааны явцад эвдэрсэн газрыг ангилах, шимт хөрсийг хуулах, хадгалах, эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт хийх техникийн ерөнхий шаардлага, эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах стандартуудыг мөрдлөг болгон ажиллаж байна.

1.6 Ордын байгаль орчны төлөв байдал, Уул-техникийн нөхцөл

Ордын байгаль орчны төлөв байдал.

❖ Төсөл хэрэгжиж буй талбайд дунд зэрэг болон нам уулсын дов, гүвээрхэг, тэгш гэсэн 4 төрлийн гадаргуу ялгасан. Дунд зэргийн уулын гадаргуу нь захцаг уулын өмнөд хэсгийн салбар уулс юм. Энэ нутаг дэвсгэрт намхан уулсын гадаргуу зонхилдог ба энэ нь дунд уулсыг хүрээлсэн байдалтайгаар Захцаг уулсын салбар хэсэгт тархсан. Үнэмлэхүй өндөр нь 1200-1300 м байх ба харьцангуй өндөршилт нь 100-150 м байдаг.

❖ Хөрс газарзүйн мужлалаар Заамарын ойр орчимд хар хөрс зонхилж, татамын дагуу хагас уст хэлбэршлийн хөрс зонхилно. Хөрсний үржил шимт хэсэг нь 15-80 см хооронд хэлбэлздэг. Ландшафт –геохимийн мужлалаар тал хээрийн бүсд багтдаг тал хээрийн бор хүрэн хөрс зонхилно. Талбайд ой мод байхгүй, ойр хавьдаа ой модны нөөц багатай, хиаг, гуурст, ба шивээт хялгана, дэрс зэрэг хээрийн бүсийн залаат болон өвслөг ургамал голлон ургана.

❖ Хамгийн том гол нь орхон голыг баруун цутгал болох 600 км орчим урттай , 1-4 км өргөн хөндий бүхий Туул гол юм. Туул гол нь 16 –н зүйлийн агнуурын загастай бөгөөд эдгээрээс хилэм загас нь Монголын улаан номонд орсон нэн ховор загас юм. Мөн зэвэг загас нь ховор загасны тоонд ордог.

❖ Амьтаны аймгийн хувьд хээрийн хөхтөн амьтдаас хээрийн хэв шинжийн гол төлөөлөгч болох Мэргэчидээс урт сүүлт зурам, даагуур огдой, сарсан багваахай, бор туулай, шар үнэг, дорго цагаан үнэг зэрэг амьтад. Жигүүртэн аймгийн хувьд хөх дэглий, хээрийн галуу, ангир, бүх төрлийн нугас, шаазгай болжмор, хун зэрэг шувууд тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн ойролцоо ажиглагддаг.

❖ Цаг агаарын хувьд их газрын эрс тэс уур амьсгалтай , жилийн дундаж хэм нь 23^0 байдаг. Хамгийн хүйтэн сар нь 1-р сар ба агаарын хэм нь -37^0 , хамгийн дулаан сар нь 7-сар ба агаарын хэм нь $+32^0$ хүрдэг. Жилийн дундаж хур тундасны хэмжээ 367,3 мм-ээс хэтэрдэггүй ба үүний 8% зуны улиралд бороо байдлаар ордог Өвөл 5-25 см цасан бүрхүүл тогтож улиралын хөлдөлтийн гүн 2.5 м хүрдэг ба голчлон баруун өмнөөс 5-10 м/сек хурдтай салхи салхилдаг тул уурхайн үйл ажиллгааг дулааны улиралд явуулдаг.

Ордын уул-техникийн нөхцөл

Орд нь Туул голын хөндийн дагуу зүүн хойноос баруун урагшаа сунан тогтсон, давхарга хэлбэрийн биет байна. Газрын гадаргуугийн өндөржилт 951-967 м, харьцангуй өндөржилт 16 м байна. Орд нь дундажаар 10-16.0 метр зузаантай дөрөвдөгчийн хурдас болон хагас мөлгөржсөн хэмхдэс чулуулаг агуулсан бор саарал өнгийн элсэнцэр, улаан хүрэн өнгийн шавраар хучигдсан. Хучаас хурдасны дундаж зузаан нь 13.0 м, Элсний давхаргын зузаан 1.6 м. Хөрс хуулалтын итгэлцүүр 6.0 м байна.

Ордын орчим ой мод, хад асга, намаг байхгүй элс хөрсний овоолго байгуулах талбай хангалттай бөгөөд орон нутгийн тусгай хэрэгцээний болон улсын тусгай хамгаалалттай газрын талбайд хамаарахгүй. Баруун Захцагийн орд нь агуулга сайтай, эдийн засгийн байршил сайн зам харилцаа дэд бүтэц өндөр хөгжсөн алтны олборлолт эрчимтэй явагдаж байгаа дүүрэг оршдог. Олборлолтын болон уул техникийн хүндрэлгүй юм үүний зэрэгцээ бул чулуулаг багатай элсний угаагдах чанар сайн. Тухайн онд олборлолтын явцад уурхайн ухахд ус шүүх зайлуулах ажил хийгдээгүй ба цэвдэгт хурдас байхгүй зэрэг нь ордын уул-техникийн нөхцөл энгийн ашиглахад хялбар орд юм.

Зураг. Ил уурхайн үйл ажиллагаа

ХОЁР. 2022 ОНЫ АШИГЛАЛТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГҮЙЦЭТГЭЛ

Баруун Захцагийн алтны шороон ордод 2011 оноос эхлэн үйл ажиллагаа явуулж ажлын байр бий болгож, Монгол улсынхаа хөгжил дэвшилд зохих хувь нэмрийг оруулан ажиллаж байна.

Уурхайн ашиглалтыг ил аргаар Экскаватор-автосамосвал хослосон тээвэртэй ашиглалтын системээр явуулсан. Тус онд уулын ажлыг гүйцэтгэхдээ ашиглалтын үйл ажиллагааны төлөвлөлтийн дагуу В-I-13 блокын үлдэгдэл хэсэг, С-II-6 блок, В-II-5 блокын хэсэглэлд тус тус хөрс хуулалт, элс олборлолтын ажлыг явуулсан ба 6.5 га талбай уулын ажилд өртсөн. Ашиглалт эхэлсэнээс хойш 120 га талбай уул уурхайн ашиглалтын улмаас эвдрэлд орж хөндөгдсөний 85 %-д ашиглалтын явцад олборлосон хоосон орон зайг хөрсөөр дүүргэлт хийж нөхөн сэргээн ажиллаж байна.

Бүтээгдэхүүн гаргалтын гүйцэтгэл

№	Үзүүлэлтүүд	Хэмжих нэгж	Төлөвлөлтийн тоон утга	Гүйцэтгэлийн тоон утга	Тайлбар
1	2	3	4	5	6
1	Олборлолт				
1.1	Хөрс хуулалт, ил уурхай	мян.м3	645.98	498.014	
1.2	Олборлосон элсний хэмжээ	мян.м3	60.67	50.582	
1.3	Металл авалт	%	95	95	
1.4	Дундаж агуулга	гр/м ³	0.4	0.3	
2	Бүтээгдэхүүн гаргалт				
2.1	Боловсруулсан элсний хэмжээ	мян.м ³	60.67	50.582	
2.1.1	Алт (шлих)	кг	15.34	27.1	
2.2	Баяжмал дахь цэвэр металлын хэмжээ	кг	0.06	0.57	
2.2.1	Алт (Гулдмай)	кг	15.34	21.0	

Шимт хөрс. Монгол улсад мөрдөгдөж буй “Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт” MNS 5916:2008 стандартын дагуу уурхайн ашиглалт явагдах талбайн шимт хөрсийг ашиглалт явуулахын өмнө хуулж бэлтгэн нөхөн сэргээлтийн үе шатанд ашиглахаар овоолго үүсгэн хадгалаж байна.

Энэ онд шимт хөрс хуулалтыг С-II-6, В-II-5 блокуудын 50800 м² талбайд 0.3 метрийн зузаантай хийж 16300 м³ овоолго үүсгэн хадгалсан. Хөрсний овоолгын шим, ялзмагыг алдагдуулахгүйн тулд хуурайшилттай үед услагаа хийж чийгшүүлж байсан.

Энэ жилийн байдлаар 6 хэсэгт шимт хөрсний овоолго байна.

Зураг. Шимт хөрсний овоолго

Хөрс хуулалт: Ордын, В-I-13, С-II-6, В-II-5 блокуудад блокуудаас нийт 498.014 мян.м³ хөрс хуулалт хийсэн. Тус олборлолт явуулсан блокуудын хөрс хуулалтын зузаан дунджаар 11.0 м, элсний зузаан дундажаар 1.2 м байсан. Хөрс хуулалтын ажлын доголыг дундажаар 2.5-3.0 метрийн өндөртэйгөөр Н_{мө}-1, Н_{мө}-2, Н_{мө}-3, Н_{мө}-4 гэсэн түвшингүүдээр ангилан ахилтыг явуулсан. Элс олборлолтын ажил хийж дууссаны дараа хоосон орон зайд дотоод овоолго хийх замаар нийт хөрсийг зөөвөрлөсөн. Хөрс хуулалтын ажлыг дотоод овоолготойгоор ашиглаж байгаа нь хөрсний эвдрэлийг багасгах, нөхөн сэргээлтийг ашиглалтын явцад давхар гүйцэтгэх, агаарт тоос шороо дэгдэх зэрэг сөрөг нөлөөллийг бууруулан ажиллаж байна. Хөрс хуулалтын үед тоос шороо босож агаар бохирдуулахаас сэргийлж өдөр бүр чийгшүүлж байсан.

Элс олборлолт. Элс олборлолтын ажлыг ордын уул-геологийн нөхцөлөөс хамааруулан Экскаватор-автосамосвалын хослолоор ил уурхайн ашиглалтын системээр гүйцэтгэлээ. Тус онд В-I-13, С-II-6, В-II-5 блокуудаас нийт 50.582 мян.м³ элс олборлон угаан баяжуулах төхөөрөмж рүү тээвэрлэн баяжуулсан.

Баяжуулалт, боловруулалт. Угаах үйлдвэр нь ил уурхай, алт агуулагч элсийг угааж баяжуулах төхөөрөмж, алт гүйцээн ялган хадгалах цех зэргээс бүрдэнэ. Баяжуулалтын ажил нь олборлож тээвэрлэн авчирсан элсийг угаан баяжуулах, уурхайн хэмжээнд бүтээгдэхүүн гарган авах эцсийн дамжлаг болно.

Элс угаах баяжуулах ажлыг Шинэ Зеланд улсад үйлдвэрлсэн NZMining systemS-120 маркын скруберын тусламжтайгаар гүйцэтгэсэн. Угаах төхөөрөмжийг өмнөх онд байгуулсан ажлын нуурыг түшиглэн байрлуулан дотоод овоогоор дүүргэлт хийж ажилласан.

Ил уурхайгаас ирэх -100 мм ширхэглэлтэй анхдагч элсийг скрубберт оруулж сайтар угааж задалсаны дараа 20 мм-ийн диаметртэй тороор шигшигдэж +20-100 мм ангилалын бүтээгдэхүүн нь галийн овоолгод хаягдана. -20+0 ангилалын бүтээгдэхүүн нь хоригт цоргод тэжээгдэнэ. Скруберээс гарсан +20-100 мм ширхэглэлтэй бүтээгдэхүүн нь галийн овоолгод хаягдана. Хоригт цорго болон тунаах машинаас гарсан хаягдал нь эфелийн овоолгод тус тус хаягдана. Хаягдлын санд хуримтлагдсан технологийн усыг тунаах нуураар дамжуулан цэвэршүүлээд эргүүлэн технологид хэрэглэсэн. Баяжуулалтын явцад технологийн усыг шүүх далан байгуулан усыг тунаан цэвэршүүлж эргүүлэн ашиглаж байна.

Цахилгаан хангамж. Уурхайн үндсэн тоног төхөөрөмж, угаах үйлдвэр нь өөрийн эх үүсвэр болох дизель хөдөлгүүртэй гидросистемтэй цахилгаанаас үл хамааралтай ажилладаг. Баруун захцагийн уурхай нь төвийн цахилгаан эрчим хүчинд холбогдоогүй тул уурхайн хотхон болон засварын хэсгийг дизель генератор ашиглан цахилгаанаар ханган ажиллаж байна.

Зураг: ашиглагдаж буй дизель генератор

Усан хангамж. Уурхайд ашиглагдах унд ахуйн болон үйлдвэрлэлд ашиглагдах усыг зориулалтаас хамаарч дараах эх үүсвэрээс хангаж байна. Үүнд:

1. Гүний худаг- ахуйн хэрэглээнд
2. Туул гол-Элс угаан баяжуулах үйлдвэрлэлд

Байгаль орчныг хамгаалах, цэвэр усны нөөцийг хэмнэх зорилгоор үйлдвэрийн технологийн усан хангамжинд хэрэглэгдэх усыг хаягдлын санд тунаан шүүн эргүүлэн ашиглаж байна. Угаах үйлдвэрийн усыг 5, 6, саруудад өмнөх онд хуримтлуулсан ажлын нуураас хангасан ба усны түвшин багассан тул 7 дугаар сараас Туул голоос 980 м урт 200 мм-ийн диаметр бүхий PVC уян усны хоолойгоор Hitachi Z350 маркийн усны насосоор татаж усаар хангаж байна.

Усны тухай хуулийн 30.1.4 дүгээр зүйл, Ус ашиглах гэрээний 2.8 дүгээр заалт, “Ус ашиглалт, хэрэглээг тоолууржуулах журам”-ын дагуу Гүний худагт LXSG-25E маркийн цагт 3.5 м.куб ус шахах хүчин чадал бүхий усны тоолуур, Туул голоос ус татах насос нь дээр БНХАУ-д үйлдвэрлэсэн ННД-150К1G1ЕТ1Р2D3J1ЕН маркийн 200 мм-ийн голчтой цахилгаан соронзон /Electromagnetic/ усны тоолуурыг суурьлууласан.

Зураг: Үйлдвэрлэлийн хаягдлын сан

Үйлдвэрлэлийн тунгаах нуурыг хөрсний ашиглагдсан талбайд байгуулж ашиглалтын явцад тунаан шүүх далан хийж тунаан цэвэршүүлэн дахин угаах үйлдвэрт шигладагаас гадна тунгаах нуурын усыг хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэхгүй дараа жил ашиглах нуур руу соруулан нөхөн сэргээлтийн ажлыг гүйцэтгэдэг.

Уурхайн 2022 оны ус ашиглах дүгнэлт, зөвшөөрөл, гэрээ баталгаажуулалт:

- ✓ Ус ашиглуулах дүгнэлтийг 2022 оны 04 дугаар сарын 05-ний өдөр №45 тоот дугаартай “Усны газар” Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлагаар гаргуулсан.
- ✓ Ус ашиглах зөвшөөрөлийг 2022 оны 05 дугаар сарын 23-ний өдөр Туул голын сав газрын захиргааны даргын № А-27 тоот дугаартай тушаалаар авсан.
- ✓ Ус ашиглах гэрээг 2022 оны 05 дугаар сарын .... -ны өдөр Туул голын сав газартай байгуулан ажиллаж байна.

Усны эх үүсвэрийг хамгаалах, усны нөөц хомстох, бохирдохоос сэргийлэн дараах ажил хийв. Бүрэгхангай сумын байгаль хамгаалагч, засаг дарга нараас голыг

бохирдохоос сэргийлж Балгасан толгойн булаг, Шавартын гол горхи дээр гарам барих засварлуулах санал ирсэний дагуу голын гольдрол өөрчлөхгүйгээр төмөр хоолой тавьж гүүр барьж өгөв.

Зураг. Шавартын гол дээр барьсан хоолой, зам

Ус ашигласны төлбөр төлбөр тооцоо:

Ашигт малтмал баяжуулахад ашиглах 145920.0 м³, гадаргын ус ашигласны төлбөрт 34815052.0 төгрөг, зам талбайн усалгаанд ашиглах 1800.0 м³ гадаргын ус ашигласны төлбөрт 143154.0 төгрөг, биологийн нөхөн сэргээлтэд 6192.0 м³ гадаргын ус ашигласны төлбөрт 114904.0 төгрөг, нийт ус ашигласны төлбөрт 35073111.0 төгрөгийг Булган аймгийн Татварын хэлтсийн дансанд тушаасан төлсөн.

6/29/22, 3:35 PM Гүйлгээний баримт

Татвар төлбөр

КАПИТРОН БАНК- Most Money Татвар төлөлт		Огноо: 2022-06-29 15:34	
Гүйлгээний дугаар		№ : 112568953	
Хүлээн авагч:	Булган	Хүлээн авсан данс:	100040000944
Телегч РД:	60001062358001	Гүйлгээний суваг:	Банк Интерфэйс
Биллийн дугаар:	3220602663263		
Татварын мэдээлэл			
Эзэмшигч:	ГБНБ	Татварын төрөл:	Үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зориулалтаар ашигласан усны төлбөр
Утас:		Хөрөнгийн дугаар:	Тайлант хугацаа: 2022
Төлбөр хийсэн данс :		Төлөх дүн: 0	
Гүйлгээний утга : 3220602663263 60001062358001 ГБНБ		Нийт төлсөн дүн : 35073111	
1. ММ: ТАТВАР ТӨЛБӨР: [500.00MNT]			
Татвараа хугацаанд нь төлсөн танд баярлалаа. Татвартай холбоотой асуудал байвал дараах хаягаар хандана уу! 1800-1288, INFO@MTA.MN.			
Хянасан :	Теллер :	Харилцагч :	

Нөхөн сэргээлтэд ашиглагдсан техникүүд.

2022 онд техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийн ажилд дараах техникүүдийг ашигласан.

- ❖ JHONO DEERE 850J- маркийн бульдозер - 1 ш
- ❖ Hitachi ZW-250 маркын Ковш – 1 ш
- ❖ Гараар хийсэн борноо – 1 ш
- ❖ 2 м.куб шанаганы багтаамж бүхий Hitachi-ZAXIS 470-LCH, 450-LC маркын экскаватор болон ачигч техникүүд-2 ш
- ❖ 13 м.куб багтаамж бүхий VOLVO-A25C, FM-440 маркын автосамосвал - 3 ш зэрэг техник тоног төхөөрөмжүүдийг ашиглаж хоногт 2.0-5.0 мян.м3 хөрс шилжүүлэн ажиллаа.

Зураг. Нөхөн сэргээлтэд ажилласан техникүүд

Шороон ордыг ашиглахдаа дотоод овоолгоор тээвэртэй ашиглалтын системээр явуулсан. Ашиглалтын явцад үүссэн хоосон орон зайд дотоод овоолго байгуулах замаар, тээврээр ирж байгаа хөрсийг сайн шахаж асгуулан талбайн хэмжээ гүйцсэн тохиолдолд бульдозероор түрж тэгшлэн өндөрлөж овоолгыг байгуулахдаа машин техникийн бүтээлийг дээшлүүлэх, аюулгүй ажиллагааг хангах зорилгоор тээврийн зам, хамгаалалтын үе хөмсгийг журам зааврын дагуу хийж гүйцэтгэсэн. Уулын ажлыг ил аргаар ашиглалт болон баяжуулалтын явцад дотоод овоолготойгоор явуулж байгаа нь нөхөн сэргээлтийг олборлолтын явцад зэрэг гүйцэтгэхээс гадна байгаль орчинд учрах сөрөг нөлөөлөлийг багасгах, уулын ажилд өртөгдөж эдрэлд орох талбайг багасгах, газрын хөрс эвдрэч доройтох, ургамал дарагдах, тоосжилт үүсэх зэрэг сөрөг нөлөөлөлийг зохих хэмжээгээр бууруулан ажиллаж байна.

ГУРАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

3.1 Агаар орчныг хамгаалах

Баруун Захцагийн алтны шороон ордыг ашиглах явцад их хэмжээний нутаг дэвсгэрийг хамарсан хүн, амьтан, ургамал, хөрс, усанд нөлөөлөхүйц хэмжээний агаарын бохирдол үүсэхгүй юм.

Харин уул уурхайн ашиглалтын үед /хөрс хуулах/ тоос шороо босч агаар бохирдуулах нөхцөл үүсдэг тул уурхайн тосгон, технологийн зам, талбайг 4-р сараас 11-р сар хүртэл өдөрт 3-5 удаа усалгаа хийдэг. Тоосжилтыг дарах ажилд ОХУ-н үйлдвэрлэсэн КАМАЗ маркийн 5.0 тонны усны багтаамжтай усалгааны машиныг ашигладаг.

Зураг: Тоосжилтыг бууруулах зорилгоор зам чийгшүүлж буй байдал

Машин техникийн хөдөлгөөний улмаас агаарт тоосжилт үүсэхээс сэргийлэн машин техникүүдийг полигонд хурдлахыг хориглож, хурдны тэмдэг тэмдэглэгээг байрлуулсан.

Хөрсний овоолгийг дотоод овооготойгоор уулын ажлыг зохион байгуулж, шимт хөрсний овоолгыг салхины чиглэлийн дор байгуулсан.

Хүнд машин, механизм, насос, дизель генераторуудын утааны хэмжээг стандартын шаардлага хангах хэмжээнд байлгах, агаарт хар утаа үүсгэхээс сэргийлэн засвар үйлчилгээг 200, 500, 1000 мото/цаг тутамд тос маслийг сольж байна.

3.2 Хөрс хамгаалах

Уурхайн ашиглалтын явцад үржил шимт хөрсний хадгалалт, хамгаалалтын асуудал юу юунаас чухал. Учир нь үржил шимт хөрсний овоолгоос хөрс салхиар хийсэх, усаар угаагдах зэрэг их хэмжээгээр алдагддаг тул үржил шимт хөрсний овоолгын өндрийг 2-10 м-ээс ихгүйгээр өмнөх жилүүдэд 5 хэсэгт байгуулсан.

Зураг. Шимт хөрсөө хадгалаж буй байдал

Шимт хөрсний овоолгыг MNS стандартын дагуу үерийн уснаас хамгаалан суваг шуудуу татсан. Орд нь шороон орд учраас удаан хугацаанд шимт хөрсийг хадгалдаггүй учир шимт хөрсний үржил шимийг хадгалах зорилгоор ургамалжуулалтын ажил хийгдээгүй.

Автомашин хүнд механизмаар олон салаа зам гарган хөрсний эвдрэл элэгдэл үүсдэг. Үүнийг багасгахын тулд машин механизмыг тогтсон нэг замаар явуулж замын тэмдэг тэмдэглэгээ байрлуулсан.

Зураг. Замын тэмдэг, тэмдэглэгээ байршуулсан байдал

Хог хаягдалыг ангилан ялгаж уурхайн орчинд, газрын гадаргийг бохирдуулж тархахаас сэргийлэн хогийн цэгт хаясан. Ахуйн хогийн цэгийг хөрсний бохирдолоос сэргийлж ариутгалын сард нэг удаа хийж байна.

Хөрс тос, маслоор бохирдсоны улмаас хөрсөн дэхь нүүрстөрөгч ба азотын харьцаанд өөрчлөлт ордог. Бохирдсон хөрсний өөрөө цэвэрших процесс маш удаан хугацаанд явагддаг. Тиймээс машин техникийн засвар, үйлчилгээг цементлэсэн талбайд хийдэг.

Зураг.Засварын талбай, ШТМ-ын талбайг хайргаар дэвссэн байдалц

3.3 Усан орчныг хамгаалах

Алт угаах техникийн процесст ашиглалтын явцад байгуулсан усан сангаас усыг эргэлттэйгээр ашиглах ба Туул голоос насосоор сэлбэх аргаар ажилладаг тул газрын доорхи болон гүний усны нөөцөд төдийлөн хомсдол үүсгэхгүй. Харин баяжуулах үйлдвэрээс гарсан ус булингартдаг. Энэ булингар нь гүний усанд төдийлөн сөрөг нөлөө бага тодорхой хугацааны дараа булингар тунаж цэвэршдэг тул эргүүлэн технологид ашигладаг.

Усан санд усны насос болон угаах төхөөрөмжөөс бохирдуулагч бодис /хог хаягдал, тос шатахуун, бохир ус/ орохоос сэргийлж насосчид байнгын хяналт тавьж ажилладаг.

Уурхайн гүний худаг, Туул голоос ус татах насосонд цахилгаан соронзон усны тоолуурыг 5 сард суурилуулан усны нөөц, хэрэглээнд хяналт тавин ажиллаж байна

Зураг. Тоолуур суурьлуулсан байдал

Ус зайлуулах 200 м далан шуудуу хийсэн. 1.8 км сувгийг сэргээсэн.

Ил уурхайн шүүрлийн усаар зам талбай, биологийн нөхөн сэргээлтэд ашиглаж байна.

Технологид ашиглагдаж буй булингартай усыг тунаан шүүх далангаар нэвчүүлэн эргүүлэн ашиглаж байна.

Ундны ус, тунаах нуур, эргэлтийн усан сан зэргээс дээж авч шинжилгээг улиралд 1 удаа итгэмжлэгдсэн лабораториор хийлгүүлсэн.

3.4 Ургамлан нөмрөг хамгаалах

Баруун Захцагийн шороон орд нь Хэнтийн уулархаг мужийн баруун өмнөд хэсэг, Орхон голын баруун цутгал болох Туул голын хөндийн Баруун Захцаг уулын бэлд байрладаг. Биологийн нөхөн сэргээлтэд олон настын үрийг /согоовор, Өлөнгө, Ерхөг, Ботууль, Цагаан арвай, хар рапс/ тариалсан.

Нөхөн сэргээлтийг тойруулан татсан 1.3 км сувгийг дарж нөхөн сэргээн мал амьтан бэлчих, ус руу орох талбайг аюулгүй болгож нөхөн сэргээсэн.

Төслийн талбайд нурж, онгорхой орхигдсон өрөмлөгийн 14 нүхийг шороо чулуугаар дүүргэж нөхөн сэргээв

СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт: 11

1. АГААРЫН ЧАНАР					
№	Сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Гүйцэтгэл	Баримтлах эрх зүйн бичиг баримт
1	Хөрс хуулах, тээвэрлэлтээс тоосжилт бий болох	Үйлдвэрийн технологийн замыг цаг агаар, баяжмалаас хамааран хоногт 2-5 удаа услана.. Зам эвдрэлд орсон тохиолдолд тоос босох магадлал харьцангуй ихэсдэг учир эвдэрсэн замыг бульдозероор хусаж засах	Уурхайн	Усалгааны бүтэн рейс 1.5 км урт. Уурхайн кемп, ажлын догол, тээврийн замыг 5 тн-ын усалгааны машинаар өдөрт 3-5 удаа услаж чийгжүүлдэг. Технологийн замыг засаж байсан.	“Байгаль орчныг хамгаалах тухай” хууль;
2	-Машин, техникийн агаар орчныг бохирдуулж болзошгүй нөлөөлөл	Уулын ажилтай уялдуулан тэмдэг, тэмдэглэгээг байрлуулна. Замын засвар, арчилгааг хийх	Технологийн замд	Хурдны хязгаарын тэмдэг, тэмдэглэгээ байрлуулан, Тээврийн хэрэгслүүдэд GPS суурилуулж хяналт тавьж ажилласан.	Агаарын чанарын стандарт. MNS 5457: 2005
3	Техник тоног төхөөрөмжийн дотоод шаталтаас хүлэмжийн хий ялгарах	Уурхайн тээврийн хэрэгсэл, хүнд машин механизмыг техникийн үзлэгт хамруулах, засвар үйлчилгээг хийх	Машин техникт	Машин, техникүүдийг 6-р сард үзлэг хамруулсан. Мото.цагийн үйлчилгээг цаг тухайд нь тогтмол хийсэн.	ЗТБХБ-ын сайдын 2011 оны 216 тоот тушаал. MNS4585:2007
4	Техник тоног төхөөрөмжийн дотоод шаталтаас хүлэмжийн хий ялгарах	Уурхайн тосгоны орчимд техникийн нөхөн сэргээлт хийгдэж тоос шороо босох тул ажиллагсадын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй Иймд тус талбайг ургамалжуулж орчны тоосжилт болон дуу чимээ нэмэгдэх зэрэг боломжит сөрөг нөлөөг багасгах	Уурхайн хотхон	Уурхайн кемпийн ард техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн. Тус талбайгаас дуу чимээ, тоос шороо босохыг багасгахын тулд ургамалжуулан биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн.	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр УИХ-ын тогтоол 2011.01.06)

2. ГАДАРГЫН БА ГАЗАР ДООРХИ УСНЫ НӨӨЦ					
№	Сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Гүйцэтгэл	Баримтлах эрх зүйн бичиг баримт
1		Ус татах насосд тоолуур суурилуулна	Усны насос	Гүний худаг, Туул голоос ус татдаг насоснд усны тоолуурыг суурилуулан ажилласан.	Усны тухай хууль; Усан орчны
2	Усны төлөвлөлтийг зөв оновчтой гаргаагүйгээс усны нөөц хомсдох	Хаягдлын сангийн усыг хэт бохирдлоос сэргийлж баяжуулалтын явцад галиар шүүх далан байгуулан усыг тунаан шүүж эргүүлэн ашиглах	Хаягдлын сан	Баяжуулалтын явцад хаягдлын санд хайргаар шүүх далан байгуулж булингартай усыг тунаан шүүж эргүүлэн элс угаахад ашигласан.	чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага” MNS4596:1998
3		Үүсмэл нуураас нөхөн сэргээлт, зам усалгаанд ашиглана	Ил уурхайд	Карьераас шүүрэх усыг нөхөн сэргээлт, зам услахад ашигласан.	MNS4943:2015. Хүрээлэн буй
4	Хаягдлийн сангийн уснаас нэвчилт үүсэх болон далан сэтрэх процессоор ус алдагдах	Технологийн ус дамжуулах шугам сүлжээ, тоног төхөөрөмжийн ашиглалтад хяналт тавьж, гэмтсэн тохиолдолд засах арга хэмжээ авч ажиллана	Ил уурхайд	Уурхайн гадаргуу хүртэл түвшинтэй усан санг дотоод овоолгоор байгуулсан.	орчин. Усны чанар, хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага”
	Нийт				

3. ХӨРСӨН БҮРХЭВЧ					
№	Сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Гүйцэтгэл	Баримтлах эрх зүйн бичиг баримт
1	Ургамлын нөмрөг устах, дарагдах, нөлөөлөлд өртөж доройтох Хуулсан шимт хөрс салхи, усны нөлөөгөөр элэгдэхээс сэргийлэх.	Хөрс хуулалтын өмнө шимт болон шимэрхэг хөрсийг тусад нь хуулж овоолго үүсгэх, хадгалах	Төслийн талбайд	Энэ онд С-II-6, В-II-5 блокуудын 50800 м2 талбайгаас 16300 м3 шимт хөрсийг хуулж 2 хэсэгт овоолго үүсгэсэн. Овоолгын шим, ялзмагыг алдагдуулахгүйн тулд хуурайшилттай үед услагаа хийж чийгшүүлж байсан Уурхайн 5 хэсэгт шимт хөрсний овоолго байдаг.	Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт. MNS 5916:2008 Уул уурхайн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрыг нөхөн сэргээлт, техникийн ерөнхий шаардлага MNS5917:2008 “Хог хаягдлын тухай” хууль
2	Машин механизмийн шатахуун, түлш, тос асгарах /ШТМ/, улмаар хөрс бохирдох	Засварын ажил, тосолгоо үйлчилгээг засврын талбайд хийх. Хаягдал тос, ШТМ-ыг тусгай саванд хадгалах.	Засварын талбай	Машин техникийн засвар үйлчилгээг цементэлсэн талбайд хийдэг. Хаягдал тос маслын талбайг эфель гаалиар хучиж, тэмдэгт байрлуулсан	Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 5850: 2008
3		Хөрсний бохирдолтоос сэргийлж уурхайн хотхон, засварын талбайг цэвэрлэх	Төслийн талбайд	Засварын талбайг сардаа нэг, уурхайн кемпийг долоо хоног бүр их цэвэрлэгээ хийдэг.	

4. ГАЗРЫН ХЭВЛИЙ					
№	Сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Гүйцэтгэл	Баримтлах эрх зүйн бичиг баримт
1	Газрын гадарга, хэвлий эвдэгдэх, доройтох, нөлөөлөлд өртөх	Уулын ажлыг төлөвлөсөн блокуудад явуулна. Элс олборлолт явуулсан талбайн хоосон орон зайг 100 % дотоод овоолгоор дүүргэлт хийнэ. Төлөвлөлтөөс бус талбайд үйл ажиллагаа явуулахгүй	Төслийн талбайд	Уулын ажлыг В-1-13, С-II-6, В-II-5 блокуудад явуулсан. 498.014 мян.м3 хөрсөөр 5 га талбайг дүүргэлт хийж уулын ажлыг 100% дотоод овоолгоор зохион байгуулж явуулсан.	MNS 5917:2008 "Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт
5. УРГАМЛАН НӨМРӨГ					
1		Ургамлан нөмрөг устах, дарагдахаас сэргийлж уулын ажлыг төлөвлөлтийн дагуу дотоод овоолгойтойгоор зохион байгуулж, гадаад овоолго үүсгэхгүй байх, Эвдрэлд ороогүй талбайд шороон асгацууд асгахаас сэргийлж зааварчилгаа өгөх	Уулын ажлын хүрээнд	Энэ онд 6.5 га талбай уулын ажилд өртсөн ба төлөвлөлтийн дагуу үйл ажиллагаа явуулсан	Хөрс хамгаалах, цөлжилтгүй тэмцэх тухай хууль
2	Ургамлын нөмрөг устах, дарагдах, нөлөөлөлд өртөж доройтох	Олон салаа зам гаргахаас сэргийлж тогтоосон нэг замаар явах, тэмдэг тэмдэглэгээ байрлуулах	Төслийн талбайд	Уурхайн дотоод замыг төлөвлөлтийн дагуу байгуулж замын анхааруулах, сануулах тэмдэг тэмдэглэгээг тавьсан	
3		Үйл ажиллагаа явуулж дууссаны дараа нөхөн сэргээлтийг тогтоосон шалгуур үзүүлэлтүүдэд нийцүүлэн, олон төрөл, зүйлээс бүрдсэн ургамлан бүрхэвчийг бий болгохын тулд биологийн нөхөн сэргээлтийн бэлтгэл ажлыг бүрэн ханган	Техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбай	Энэ онд техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн 11.0 га талбайн 7.2 га нэмж биологийн нөхөн сэргээлт хийж ургамалжуулсан.	

6. АМЬТАНЫ АЙМАГ					
№	Сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Гүйцэтгэл	Баримтлах эрх зүйн бичиг баримт
1	Дуу чимээ, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн, гэрлийн нөлөөгөөр байршиж буй газар	Ус уухаар голруу явах мал амьтад уурхайн карьер, үүсмэл нуур, хаягдлын сан руу унахаас сэргийлэн хамгаалалтын суваг татах, эвдрэлдэй нурсан сувгийг сэргээн засна	Ил уурхайд	- Өмнөх жилүүдэд нөхөн сэргээлт хийсэн талбай нь малын амьтадын усруу орох гарц болдог тул 1.3 км сувгийг дарж нөхөн сэргээсэн. - Уурхайн карьер мал амьтан орохоос сэргийлж 2.1 км нурсан сувгийг сэргээсэн.	~Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль ~Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээ
2	нутгаасаа үргэх, дайжих;	Нурсан буюу ойнгорхой цооногыг мал унахаас сэргийлж бөглөж аюулгүй болгоно	Төслийн талбайд	Төслийн талбайд нурж, онгорхой орхигдсон өрөмлөгийн 14 нүхийг шороо чулуугаар дүүргэж нөхөн сэргээв.	
Нийт					

ДӨРӨВ. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Бид нөхөн сэргээлтийг хийдээ Монгол улсад мөрдөгдөж буй “Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Нэр томьёо, тодорхойлт MNS 5914:2018, Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. техникийн ерөнхий шаардлага MNS 5917:2018, Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. техникийн ерөнхий шаардлага MNS 5918:2018 стандартуудын дагуу хийж гүйцэтгэхээр зорьж ажиллаж байна.

Баруун захцагийн орд нь MV-008998 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй 252.02 га талбайтэй бөгөөд 2011 оноос хойш 2022 оны байдлаар 120 га талбай уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдэрэлд ороод байна. 2022 оны газар ашигласны төлбөр болох 20.162 сая.төгрөгийг Булган аймаг болон Бүрэгхангай сумын төрийн санд тушаасан. Төлбөрийн баримтыг хавсаргав.

4.1 Техникийн нөхөн сэргээлт

Техникийн нөхөн сэргээлтийн технологийг олборлолт, хөрс хуулалт, дотоод овоолго үүсгэлт зэрэг уулын ажлын технологитой харилцан уялдуулж гүйцэтгэх нь хосолмол аргаар илүү их нөхөн сэргээлтийн ажил явуулах, нөхөн сэргээлтийн зардлыг бууруулах зэрэг боломжийг бүрдүүлдэг. Энэ онд 498.014 мян.м³ хөрсийг 4.1 га талбайг дотоод овоолго үүсгэн дүүргэлт хийсэн нь нийт хөндсөн талбайн 85 %-д нөхөн дүүргэлт хийгээд байна.

Зураг. Ашиглалтын явцад дотоод овоолго хийж буй байдал.

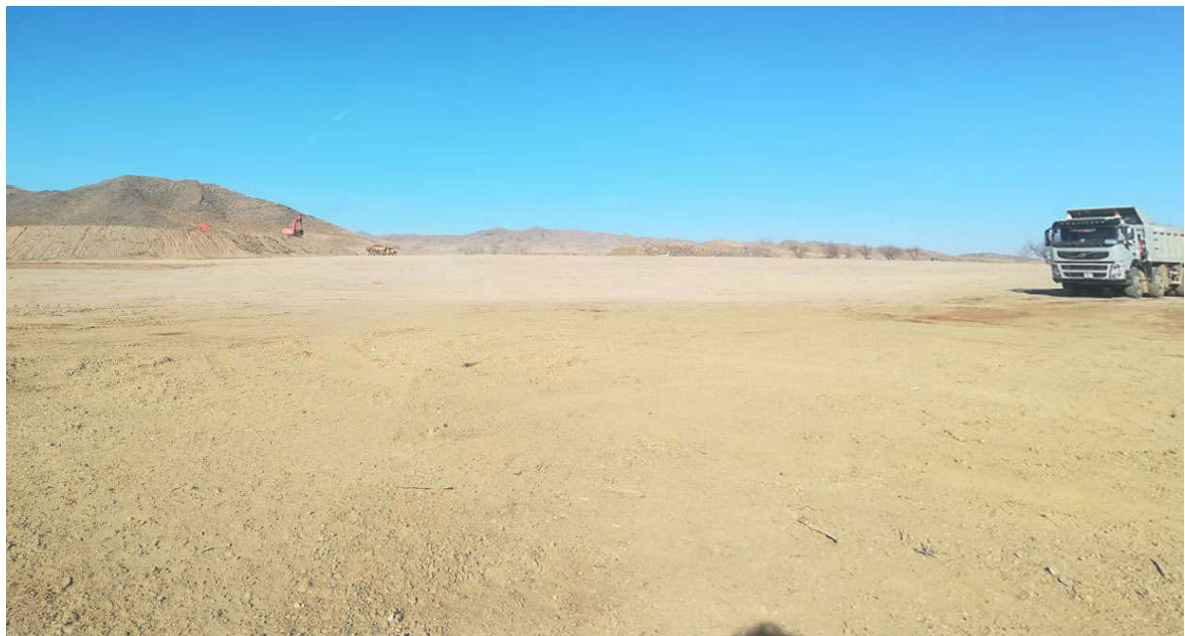
Техникийн нөхөн сэргээлтийг өмнөх онд ашиглалтын үед үүссэн орон зайг дотоод овоолгоор дүүргэн “Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт” MNS 5917:2008 стандартаар газрын гадаргын анхдагч хэлбэрт оруулж, тэгшлэн биологийн нөхөн сэргээлтэд бэлэн болгосон.

2022 онд В-I-5, В-I-6, В-I-17, В-I-18 блокуудад **11.0-га** талбайд техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн. Техникийн нөхөн сэргээлтийг 3 үе шаттайгаар хийсэн.

1. Хаягдлын сангийн нөхөн сэргээлт. Өмнөх онд нөхөн дүүргэлт хийж байгаад орхисон В-1-5 блокод орших 0.8 га хаягдлын санг 63.5 мян.м³ дүргэлт хийсэн.

Зураг. Хаягдлын санг дүүргэлт хийж буй байдал

Зураг. Дүүргэлт хийсэн дараах байдал

2. Гадаад овоолго намсгах, хэлбэржүүлэн тэгшлэлт. Хайлаастай амнаас буух үерийн ус зайлуулах зорилгоор өмнөх онуудад байгуулсан 85.3 мян.м³ даланг зөөвөрлөж өмнөх онд дүүргэлт хийж хэлбэржүүлсэн талбайд байгалийн түвшид хүртэл тэгшлэн хэлбэржүүлэн 11.0 га талбайг нөхөн сэргээсэн.

Зураг. Хэлбэржүүлэн тэгшлэлт хийж буй байдал

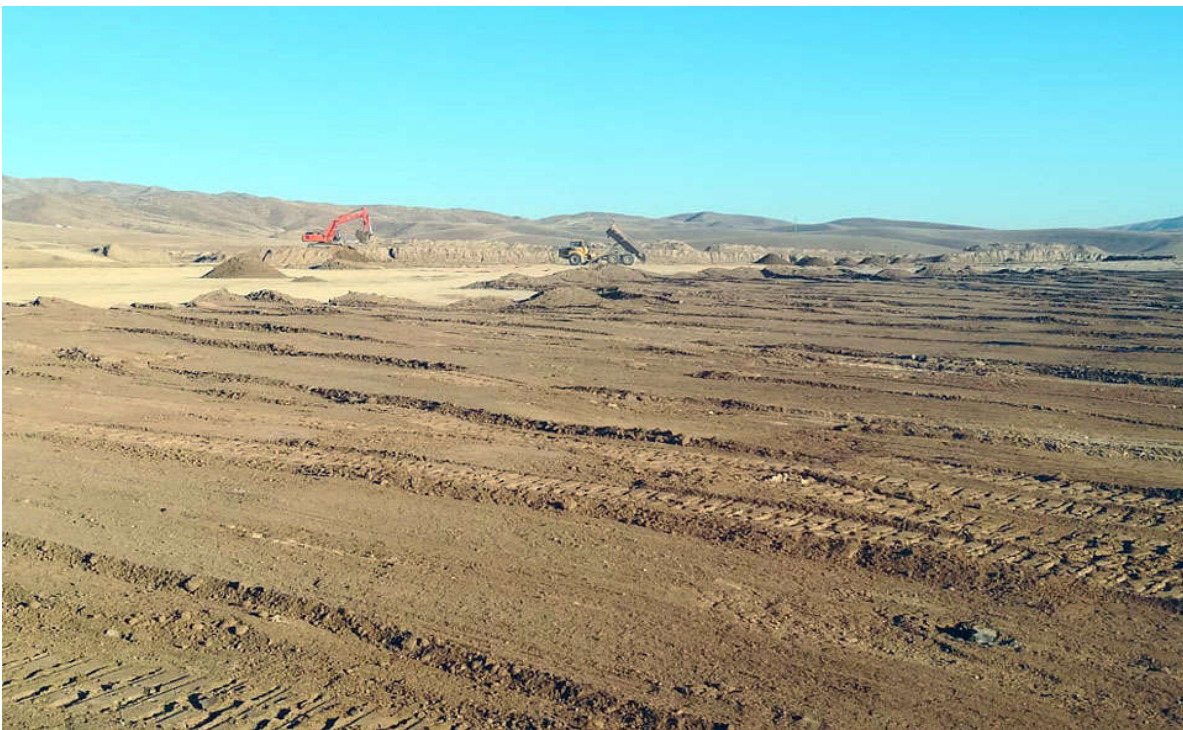
Зураг. Техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбай -11.0 га

3. Шимт хөрсөөр хучилт хийж биологийн нөхөн сэргээлтийн бэлтгэл

Хэлбэржүүлэн, тэгшлэлт хийсэн 11.0 га талбайн 7.2 га талбайг 29.820 мян.м³ шимт хөрсөөр хучилт хийж биологийн нөхөн сэргээлт хийхээр бэлтгэсэн.

Зураг. Шимт хөрсөөр хучилт хийж буй байдал

Зураг. Шимт хөрсөөр хучиж буй байдал

4.2 Биологийн нөхөн сэргээлт

Тус онд техникийн нөхөн сэргээлтийг 4 дүгээр сард хийж гүйцэтгэсэн тул шимт хөрсөөр хучилт хийж бэлтгэсэн 7.2 га-д, өмнөх онд техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн 6.2 га-д, хоёр хэсэглэлд нийт **13.4** га талбайг ургамалжуулан биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн.

Нөхөн сэргээлтийн ажлыг уурхайн эдэлбэрийн байгаль орчны суурь нөхцөл байдлыг тодорхойлон ургамлыг гар аргаар тариалж, техникээр борноодон байгалийн аясаар ургамалжуулав.

Зураг. Биологийн нөхөн сэргээлт хийж буй байдал

Биологийн нөхөн сэргээлтийг мал аж ахуйн бэлчээрийн чиглэлээр ашиглахаар төлөвлөж хэдий ч газар тариалангийн чиглэлээр ашиглахаар туршилт хийж 1000 кг олон наст ургамлын үр болох (Ерхөг, Согоовор, Өлөнгө, Ботууль) болон Цагаан арвай, Хар рапс зэрэг холимог үрийг тариалсан.

Зураг. Биологийн нөхөн сэргээлт хийхийн өмнө -7.2 га

Зураг. Биологийн нөхөн сэргээлт хийсний дараа

Зураг. 6.2 га талбайн биологийн нөхөн сэргээлтийн ургалтын байдал

Зураг. 7.2 га талбайн биологийн нөхөн сэргээлтийн ургалтын байдал

НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

№	Төлөвлөлт				Гүйцэтгэл			
	Төрөл	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Эзэлхүүн мян.м3	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Эзэлхүүн мян.м3	Зураг
Техникийн нөхөн сэргээлт								
1	Хаягдлын сан-2.0, Гадаад овоолгоор хэлбэржүүлэн тэгшлэх-7.6	га	9.6	148.5	га	11.0	149.0	
2	Шимт хөрсөөр хучих	га	9.6	29.0	га	7.2	29.8	
Биологийн нөхөн сэргээлт								
3	Олон настын ургамал тарих	га	6.2	-	га	13.4	(Цагаан арвай, хар рапс, Ерхөг, Согоовор, Өлөнгө, Ботууль) Олон наст ургамлын үр -1000 кг	

ТАВ. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Монгол улсын Засгийн газрын 2020-2023 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 5 дугаар хэсгийн 5.1.8 дахь заалт “Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдэрч, олон жил орхигдсон 8 мянган га талбайг нөхөн сэргээнэ” гэсэн зорилтын хүрээнд Булган аймгийн Бүрэгхангай сумын нутаг дэвсгэрт эвдэрч орхигдсон нөхөн сэргээлт хийгдээгүй талбайд биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд MV-008998 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн урд 5.0 га-д техникийн нөхөн сэргээлт хийлээ.

Техникийн нөхөн сэргээлтийн ажилд өөрсдийн техник тоног төхөөрөмжийг ашиглан 48.620 мян.м3 газар шорооны ажил хийж эвдрэлд орсон талбайг нөхөн сэргээлээ.

Зураг. Уул уурхайн улмаас эвдрэлд орж орхигдсон талбай нөхөн сэргээлт хийхийн өмнө

Зураг. Техникийн нөхөн сэргээлт хийж, хар хөрсөөр хучилт хийж буй байдал

Зураг. Дүйцүүлэн хамгаалж нөхөн сэргээсэн 5.0 га талбай

Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөний гүйцэтгэл

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Төлөвлөлт		Гүйцэтгэл	
			Талбай /га/	Хэмжээ /мян.м ³ /	Талбай /га/	хэмжээ /мян.м ³ /
1	Эвдэгдсэн газрыг налууулж, хэлбэршүүлэн хүн, мал амьтан явахад аюулгүй болгох, үржил шимт давхарга үүсгэх	Техникийн нөхөн сэргээлт хийх	5.0	137.2	5.0	117.4
			-	-	10.0	20.6

5.1 “ТЭРБУМ МОД” ТАРИХ ҮНДЭСНИЙ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч У.Хүрэлсүхийн санаачилсан “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнд манай хамт олон нэгдэж уурхайн орчимд хайлаас мод ургах чадвар сайтай байдаг тул биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайд 800 ширхэг хайлас мод тарилаа. уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөллийг бууруулах, ой, усны нөөцийг хамгаалж, нэмэгдүүлэх, экологийн тэнцвэрт байдлыг хангахад чухал ач холбогдолтой.

Зураг. Мод суулгаж байдал

№	Зорилт	Төлөвлөгөө		Гүйцэтгэл		
		Тоо хэмжээ /ширхэг/	Зардал /сая.төг/	Тоо хэмжээ /ширхэг/	Зардал /сая.төг/	Төрөл
	Экологийн тэнцвэрт байдлыг хадгалах	11000	50.0	800	3.5	Хайлаас

**ЗУРГАА. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА
ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ**

Баруун Захцагийн шороон ордын MV-008998 тусгай зөвшөөрөл бүхий талбайд барилга байгууламж, объект болон үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуй нэгж, ард иргэд байхгүй учир нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээ төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй.

**ДОЛОО. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ
ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ**

Баруун Захцагийн шороон ордын MV-008998 тусгай зөвшөөрөлтэй талбайд археологи, палеонтологи, түүх, соёлын дурсгалт газар байхгүй болно. Тиймээс түүх соёлын дурсгалт зүйлийг хамгаалах арга хэмжээ төлөвлөгөөнд тусгаагүй.

Энэ онд үйл ажиллагааны явцад археологи, палеонтологи, түүх , соёлын дурсгалт зүйлийн илэрц олдвор гарах тохиолдолд тухайн үйл ажиллагааг зогсоон холбогдох мэргэжлийн байгууллагад мэдэгдэн шаардлагатай арга хэмжээг авахуулна.

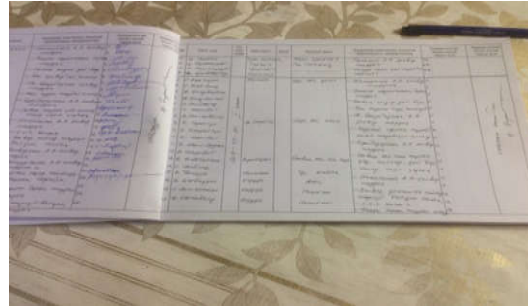
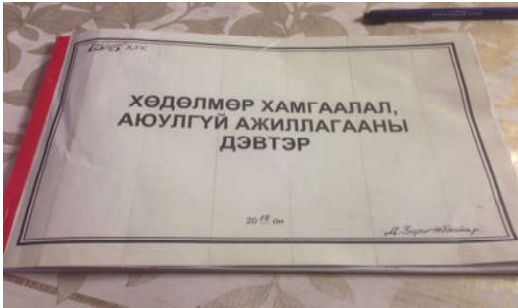
НАЙМ. ОСОЛ, ЭРСДЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Гэнэтийн осолд урьдчилан тооцоолоход нэн бэрх байгалийн гамшигт үзэгдлүүдийг хамруулан үзэх бөгөөд үүнд усны үер, хүчтэй газар хөдлөл, аянга цахилгаан зэргийг үзнэ. Аваар осолоос сэргийлж дараах болох тохиодолд төслийн хүрээнд байгаль орчныг бохирдуулах зэрэг хохирол учруулах нь харьцангуй их байдаг

- ❖ Баруун захцагийн уурхайн гамшиг, осолын үед хэрэгжүүлэх АЮУЛЫН ҮЕД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ боловсруулан уул уурхайн аврах албаар хянуулан батлуулан мөрдлөг болгон ажилласан.
- ❖ Нийт ажилчдыг Натул эмнэлэгт 2022 оны 03 дугаар сарын 22–нд эрүүл мэндийн үзлэг, шинжилгээнд хамруулан, Мэргэжилээс шалтгаалсан өвчлөлөөс сэргийлэн уурхайд байнгын эмч ажиллуулсан
- ❖ Ковид-19 халдвараас сэргийлэх заавар зөвлөмжийг мөрдүүлэн ажилсан.
- ❖ ХАБЭА-н урьдчилсан 8 цагийн сургалтыг мэргэжлийн байгуулагатай хамтран 3 сарын 21-нд зохион байгуулж нийт ажилчдыг хамруулсан
- ❖ 4 сарын 05-нд Онцгой байдлын дэргэдэх Уул уурхайн аврах 09-дүгээр ангиас зохион байгуулсан алба “Гамшигаас хамгаалах” сургалтыг уурхайн ажилчдад хийсэн.

- ❖ Уурхайн ажлын байранд осол, эрсдлийн үнэлгээг 4 дүгээр сард хийж, болзошгүй эрсдэл, аюул ослоос сэргийлэн
- ❖ ХАБЭА-н өдөр тутмын зааварчилгааг ажилчдад ажилд гарахын өмнө байнгын өгч аюул ослоос сэргийлэн ажилласан
- ❖ Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны давтан зааварчилгааг сар бүр ажлын байр тус бүрээр өгч зааварчилж ажилласан.

- ❖ Ажилд гарахын өмнө уурхайн эмч эрүүл мэндийн үзлэгийг хийж мэргэжлээс шалтгаалсан өвчлөлөөс сэргийлж ажилласан.

- ❖ Ажилчдын усанд ордог саун, угаалгын газар, гал тогоо, хурлын заал, нийтийн 00, амрах байр зэргийн цэвэрлэгээ үйлчилгээг тогтмол хийлгэж хлорын уусмалаар сард 2 удаа ариутгаж байсан

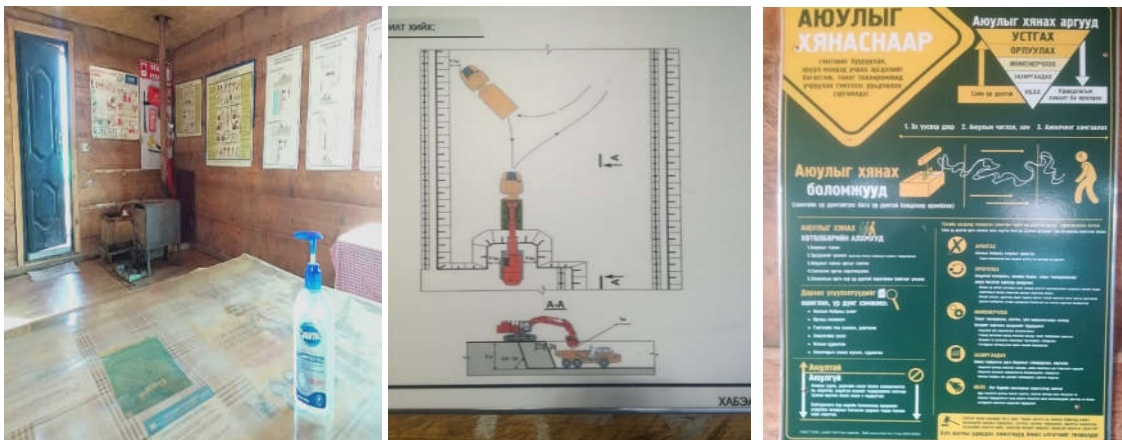
- ❖ Гэнэтийн гал түймэрийн аюулаас сэргийлэн галын хор, гал унтраах багаж хэрэгсэлийг уурхайн хотхон, засварын талбай, уурхайн бүх техникүүд байрлуулан санах тэмдэг тэмдэглэгээг тавьсан.
- ❖ Уурхайн цахилгаан шугам сүлжээ, цахилгаан хэлхээний утас, цахилгаан тоног төхөөрөмж, хийн газны хоолой, баллонд сар бүр үзлэг хийж шаардлагатай тохиолдолд гэмтлийг засаж гэмтэлтэй цахилгааны утас, залгуурыг шинээр сольсон.

- ❖ Гал түймэрийн аюулаас сэргийлж уурхайн кемп орчмын хатсан өвс, шарилжыг цэвэрлэж зайлуулсан.

- ❖ Анхааруулах тэмдэг тэмдэглэгээ, овоолгод ачаа буулгах, ачилт хийх үеийн уулын ажлын аюулгүй ажиллагааны зааварчилгааны самбаруудыг байрлуулсан.

- ❖ Ил уурхайн талбай, хөрсний овоолго зэрэгт ПХН-1000 маркын 2 гэрэлтүүлэг тавьсан. Талбайн гэрэлтүүлэгийг 15 кВ-ын MILER маркын дизель генератороор цахилгаанаар хангаж байна.

- ❖ Хаягдлын сан, уурхайн ажлын талбай, технололгийн зам дээр аюул ослоос сэргийлж анхааруулах тэмдэг, тэмдэглэгээ байрлуулан ажилласан.

- ❖ Газрын гадаргийн төлөв байдлыг алдагдуулахгүй нөхөн сэргээлтийн ажлын явцад үерийн ус зайлуулах 200 м урт 50 м өргөн шуудуу байгуулсан

ОСОЛ, ЭРСДЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Хэрэгжүүлсэн ажил	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Коронавирусын туссанаар ажилтан ажлын чадвараа түр алдах цаашлаад эрсдэх үүний улмаас компаний үйл ажиллагаа зогсох, эрүүл мэндээр хохирох эрсдэлтэй	Нийт ажилчдыг НАТУЛ эмнэлэгт эрүүл мэндийн үзлэгт хамруулсан. Ковид-19 халдварын эрсдлээс сэргийлэх заавар зөвлөмжийг мөрдүүлэн ажилласан.	Цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх хууль
2	Үйлдвэрийн аваар, осол, саатал гэмтэл бүр төслийн үйл ажиллагаанд эдийн засгийн ихээхэн хохирол учруулдаг гадна ажиллагсдын эрүүл мэнд болон амь насанд хохирол учруулах, хүрээлэн буй орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэх аюултай.	Нийт ажилчдыг ХАБЭА-н 8 цагийн сургалтийг мэргэжлийн байгууллагатай хамтран явуулсан 3-р сард хийсэн. УУАА-тай хамтран “Гамшигаас хамгаалах сургалт хийсэн. Ажилчдыг ХХ-ын хувцас, хэрэгсэлээр ханган ажилласан Ажлын байрны АА-ны зааварчилгааг өдөр тутам өгсөн. Давтан зааварчилгааг сар бүр 1 удаа өгч 82800 хүн/ цаг Аваар осолгүй ажилласан.	ХАБЭА-н дүрэм журам
3	Уурхайн хотхон, тоног төхөөрөмжид гал гарах. Аянга, цахилгаан, хэт халалт, гэнэтийн хүчтэй цахилгаан гүйдлийн нөлөөгөөр галын аюул учрах	Галын булан, багаж хэрэгсэл галын хорыг уурхайн объект бүрд байрлуулсан Тамхи татах цэг байгуулан, тэмдэг тэмдэглэгээг байрлуулсан. Уурхайн хотхон, ШТМ-ын агуулхын орчмын хатаж, шаралсан өвсийг устгаж цэвэрлэсэн.	“Галын аюулгүй байдлын тухай” хууль
4	Устай борооны улмаас ордын олборлолт явуулж буй талбайд ихээхэн хэмжээний ус цутган орсноос ослын байдал гарч болно. Технологийн тоног төхөөрөмжийн ажил зогсож сул зогсолтын алдагдал гарна	Хайлаастын амнаас үерийн ус ихээр орж ирдэг тул нөхөн сэргээлтийн явцад ус зайлуулах шуудуу байгуулсан.	“Гамшигаас хамгаалах тухай” хууль

ЕС. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН БИЕЛЭЛТ

Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө нь аль болох бага хог хаягдал үүсгэх, дахин ашиглах эсвэл дахин боловсруулах замаар гарсан хог хаягдлын сөрөг нөлөөллийг бууруулах, үлдсэн хог хаягдлыг байгаль орчинд аюулгүй арга технологиор устгах зарчмыг баримтлан хог хаягдлыг зүй зохистой удирдан зохицуулахыг зорьж ажилладаг.

Ажилчдын байр, хоолны газар, амрах өрөө, засвар үйлчилгээний хэсэг, агуулах зэрэг объектуудад байрнуудаас хатуу шингэн хог хаягдал гардаг. Эх үүсвэрээс гарч буй хог хаягдлыг дахивар болон идэвхигүй хаягдал, аюултай болон аюулгүй зэргээр ангилдаг.

Шингэн хог хаягдал: Ахуйн бохир ус, ашигласан тос, түлш шатахууны хаягдал.

Хийн хаягдал: “ГБНБ” ХХК-ний уурхайд ажилчдыг байрыг тосон тен ашиглаж халаадаг, Гал тогоонд хийн тогоо ажиллуулдаг тул хийн хортой хаягдал үүсдэггүй.

Ахуйн хог хаягдал: Ажилчдын амрах байр тус бүр дээр галын хор болон хогийн сав байрлуулсан.

- Долоо хоног бүрийн ням гаригт уурхайн кемпд их цэвэрлэгээ хийж, хог хаягдлыг ангилан түр хогийн цэгт асгуулж байсан.

- Уурхайн хотхоны хогийн цэгийг тойруулан хамгаалалтын хашлага татсан. Уурхайн хогийн цэгт хуримтлагдсан хог орчныг бохирдуулах, өвчин үүсгэгч нян, бактер өсөж үржихээс сэргийлэн хлорын уусмалаар сар бүр ариутгал хийдэг. Хоол хүнсний хаягдлыг нохойд өгдөг.

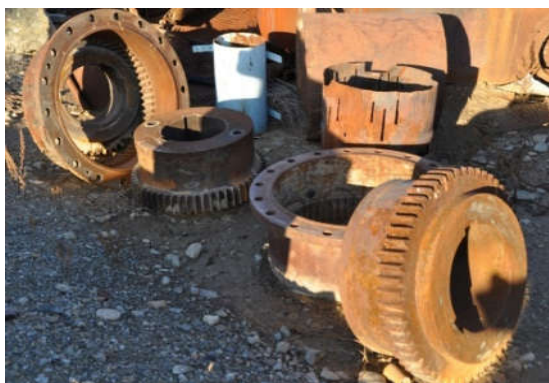
- Аюултай хог хаягдлыг цуглуулах, тусгай сав байрлуулсан.

- Дахин ашиглагдах хуванцар, ундааны сав хаях цэг байглууж ангилан ялгаж байна

Хатуу хог хаягдал: Үйлдвэрийн хэсэг, угаах төхөөрөмж, техникүүдийн эд ангийн эвдрэлээс үүдэж төмрийн хог хаягдал бий болдог. Төмрийн хаягдлыг зориулалтын талбайд бөөгнүүлэн хураадаг.

Зураг. Ашиглагдахгүй болсон төрөл бүрийн төмрийн хаягдал

Зураг. Хуучин акумулятор, автомашины дугуйн хаягдал.

- Хаягдал дугуй, аккумулятор, шүүр, хаягдал төмрийг засварын талбайн хажууд байрлах талбайд хурааж, “Гацуурт” ХХК-д нийлүүлдэг.

Зураг. Төмрийн хог, аккумулятор, дугуй зэргийг ачиж буй байдал

- Ус татах шугам хоолойг наах үед гарсан хог хаягдлыг цэвэрлүүлж шатаах зууханд хийж устгадаг.

Зураг. Хуванцар хаягдал

Шингэн хаягдал: Уурхайн техникүүдэд 250, 500, 1000 мото.цагийн тос масло солих үйлчилгээ дагуу хийгддэг тул хаягдал тос масло гардаг. Техникийн засвар үйлчилгээг тусгай цементэлсэн талбайд хийж хаягдал тос маслаг тусгай саванд хийж хураадаг.

Энэ онд 8.5 тн хаягдал тосыг Гацуурт ХХК-нд нийлүүлсэн.

Ахуйн хэрэглээ, душ, сауны хэрэглээнээс үүсч буй бохир усыг саунаас урагш гялгараар доторлосон нүхэнд хийдэг. Тухайн нүхэнд хүн, мал унах, нар тусахаас сэргийлж хаалт хийсэн.

Зураг: Ахуйн бохирын цэг

Хүснэгт. Хог хаягдлын хэмжээ, авсан арга хэмжээ

	Эх үүсвэрээс гарах хог хаягдлын төрөл	код	Гарсан хог хаягдлын хэмжээ <i>Шингэн-(м³/жил)</i> <i>Хатуу-(тн/жил)</i>	Дахин ашиглах	Устгах	Хадгалах	Ландфилл	Тээвэрлэгчид нийлүүлэх
Ахуйн	Цаас, картон	А 01 01	230 кг	+	+	+		
	Шил	А 01 02	3 кг			+		+
	Биозардалд ордог хоол хүнсний бүтээгдэхүүний хаягдал	А 01 03	530 кг	+			+	
	Бохир ус, хаягдал	А 01 05	-		+		+	
	Сав, баглаа, подон		100 кг	+	+	+		
Үйлдвэрийн	Тос, масло	Т 05 01	8.5 тн	+		+		+
	ШТМ-н		0.2 тн	+		+		
	Дугуй	Т 02 00	24 ш			+		+
	Акумлятор		13 ш			+		+
	Тосны шүүр	А 01 04	380 ш			+		+
	Агаар шүүгч		150 ш			+		+
	Төмөр	А 01 14	30 тн			+		13 тн
	Арчих материал		63 кг	+	+			
	Хуванцар		5 шуудай	+		+		
Аюултай хортой	Эм тариа, сав боглоо, нүүрний маск, хэрэгсэл		12 кг		+	+		
	Хуруу зай,		8 ш		+	+		

ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Хүснэгт .

№	Хог хаягдлын ангилал	Хог хаягдлын төлөвлөгөө	Хамрах хүрээ	Авсан арга хэмжээ, гүйцэтгэл	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Ахуйн	Ажилчдад хог хаях, ангилан ялгах сургалт хийх	Төслөөс гарах хог хаягдал	Хог хаях савыг бүх объектууд дээр байрлуулсан. Ажилчдад хог хаягдлыг ангилан ялгах зөвлөмжийг сар бүр тарааж сургалт хийсэн.	Хог хаягдлын тухай хуулийн 9-р зүйл
2		Уурхайн тосгон, засварын талбайг цэвэрлэх	Төслийн талбай	Уурхайн кемпд долоо хоногт нэг удаа, Засварын талбайд сардаа нэг удаа их цэвэрлэгээ хийдэг.	Хог хаягдалын тухай хууль
3		Ахуйн хогийн цэгийг ариутгах	Хогийн цэг	Хогийн цэгийг сард нэг удаа хлорын уусмал цацаж ариутгадаг	
4	Үйлдвэрийн	Хаягдал тос масло, төмөр, аккумулятор, дугуй зэргийн зориулалтын талбайд цуглуулах, гэрээт компанид нийлүүлэх	Засварын талбайд	“Гацуурт”ХХК-тай Хаягдал төмөр, хөнгөн цагаан, аккумулятор, тос масло нийлүүлэх гэрээ байгуулж хамтран ажилладаг.	Хог хаягдалын тухай хууль
5		Хаягдлын цэгийг эмх цэгцтэй болгох	Засварын талбай	Хогийн цэгийг тойруулан тор татсан. Засварын талбайг цементлэж, гааль асган дэвссэн.	
6		Хог хаягдлын гэрээ хийж, орон нутагтай хамтран ажиллах	Уурхайн хэмжээнд	Орон нутагтай хог хаягдлын гэрээг 2022 оны 4 сарын 17-нд хийж, хог хаягдлын төлбөрийг төлсөн. Уурхайгаас гарсан хог хаягдлыг 2-3 жилдээ нэг удаа Бүрэгхангай сумын төвлөрсөн хогийн цэгт хаядаг. Энэ жил төвлөрсөн хогийн цэгт хог хаяагүй юм.	Хог хаягдлын тухай хуулийн 14-р зүйл
7	Аюултай	Аюултай хог хаях, цуглуулах сав байрлуулах. Анхааруулах тэмдэглэгээ хийх, устгах	Уурхайд	Аюултай хог хаях, цуглуулах сав байрлуулан, анхааруулах тэмдэг тэмдэглэгээ хийсэн.	Хог хаягдалын тухай хууль

АРАВ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТ

Тухайн төслийг хэрэгжүүлсэнээс үүдэн байгаль орчинд учруулах сөрөг нөлөөллийг тухай бүр илрүүлэх, түүнийг бууруулах, арилгах зорилгоор байгаль орчны төлөв байдал, шинээр үүсэн бий болсон нөхцөл байдалд ажиглалт, хяналт явуулахын тулд Булган аймгийн Ус цаг уур орчны шинжилгээний газрын харьяа байгаль орчны шинжилгээний лаборатороор агаар, ус, хөрсний шинжилгээг 5, 9 саруудад хийлгэсэн.

Агаар, ус, хөрсний шинжилгээг 5 дугаар сард 8 цэг дээр, 9 дүгээр сард 8 цэг дээр, нийт 16 цэг дээрээс тус тус дээж авч шинжлүүлсэн шинжилгээгээр давсан үзүүлэлт гараагүй. Орчны хяналт шинжилгээний үр дүнг тайланд хавсаргав.

Зураг: хөрснөөс дээж авч буй байдал

Хөрсний бохирдлын хяналт-шинжилгээний цэгүүд

Сорьц авах цэг	Хугацаа	Тэгш өнцөгт		Газарзүйн солбилцол		Стандарт
		Ү	Х	Уртраг	Өргөрөг	
Шимт хөрсний овоолго	6 сард	452425.891	5345550.047	104 21 32.37	48 15 40.94	MNS 5850:2008
	9 сард	452228.801	5345813.861	104 21 22.7	48 15 49.43	
Тосгон	6 сард	451926.799	5345295.498	104 21 08.27	48 15 32.56	
	9 сард	451894.750	5345247.142	104 21 06.74	48 15 30.99	
Засварын талбай	6 сард	451556.016	5345163.146	104 20 50.34	48 15 28.17	
	9 сард	452139.014	5345777.555	104 21 18,36	48 15 48.23	
Шатахууны агуулах	6 сард	451973.546	5345261.936	104 21 10.55	48 15 31.49	
	9 сард	452004.643	5345301.755	104 21 12.04	48 15 32.79	
Хогийн цэг орчим	6 сард	451911.056	5345192.581	104 21 07.55	48 15 29.23	
	9 сард	452120.613	5345740.306	104 21 17.49	48 15 47.02	

Усны нөөц, чанарын хяналт-шинжилгээ

Сорьц авах цэг	Хугацаа	Тэгш өнцөгтийн солбицол		Газарзүйн солбилцол		Стандарт
		Ү	Х	Уртраг	Өргөрөг	
Гүний худаг	6 сард	451904.721	5345242.176	104 21 07.22	48 15 30.83	MNS ISO 900:2018,
	9 сард	451904.721	5345242.176	104 21 07.22	48 15 30.83	
Тунаах нуур	6 сард	452050.553	5345583.706	104 21 14.16	48 15 41.93	MNS 4943:2015
	9 сард	452272.628	5345678.733	104 21 24.88	48 15 45.07	
Туул гол нуур	6 сард	-	-	-	-	MNS 4586:1998
	9 сард	452809.232	5344986.407	104 21 51.19	48 15 22.79	

Агаарын хяналт – шинжилгээ авсан цэгүүдийн солбицол:

Сорьц авсан цэг	Хугацаа	Тэгш өнцөгтийн солбицол		Газарзүйн солбилцол		Стандарт
		Ү	Х	Уртраг	Өргөрөг	
Уурхайн тосгон	5 сард	451659.971	5345157.064	104 20 55.38	48 15 28.01	MNS 4585:2016
	9 сард	451994.367	5345288.672	104 20 55.38	48 15 28.01	
Ил уурхайн талбай	5 сард	452557.666	5345663.666	104 21 38.72	48 15 44.66	
	9 сард	452362.183	5345435.099	104 21 29.33	48 15 37.2	

**БУЛГАН АЙМГИЙН УС, ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВИЙН
ХАРЪЯА БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ**

**Булган аймгийн Бүрэгхангай Баруун зах цаг талбай дахь
“ГБНБ” ХХК-ий орчны хяналт шинжилгээний дүн
Усны шинжилгээ хийсэн дүн
MNS 900:2018**

Дээжийн нэр ..... Ус .....
 Дээжийн хэмжээ ..... Ус- 1,5 литр .....
 Дээжний дугаар ..... № 04 .....
 Дээж ирүүлсэн газрын нэр ..... “ГБНБ” ХХК .....
 Дээж авсан газрын нэр ..... Булган аймаг Бүрэгхангай сум Баруун зах цаг .....
 Дээж авсан хүний нэр, албан тушаал ...М.Насанжаргал БОШЛ-ын инженер, Т.Түмэнжаргал БОШЛ-ын техникч
 Шинжилгээ эхэлсэн огноо ..... 2022.05.21 .....
 Шинжилгээ дууссан огноо ..... 2022.05.28 .....
 шинжилсэн аргачлал. Усан орчны чанарын үзүүлэлт. MNS 900:2018, MNS 4586:2018, Хаягдал ус. MNS4943:2015

№	Шинжилсэн үзүүлэлт, хэмжих нэгж	MNS 900:2018 Хүлцэх агууламж	Гүний худаг	MNS 4586:1998 MNS 4943:2015 Хүлцэх агууламж	Тунаах нуур
1	pH Усны орчин	6,5-9,5	7.06	6.9	8.24
2	Es-цахилгаан дамжуулах чанар, µs/cm	1,0	0.89	-	679
3	Хатуулаг, мг-экв/л	7,0	2.79	-	-
4	Кальци, мг/л	100,0	28.6	-	-
5	Магни мг/л	30,0	11.3	-	-
6	ПИЧ мг/л	-	3.5	20	22.6
7	Хлорид, мг/л	350,0	3.9	350	33.2
8	Нитрат, мг/л	50,0	0,09	10,0	1,96
9	Нитрит, мг/л	1,0	0,003	1,0	0,071
10	Аммони, мг/л	1,50	0,28	1,50	0,53
11	Төмөр, мг/л	0,3	0,12	0,3	0,43
12	Фосфат, мг/л	3,5	0,181	1,5*	0,197
13	Сульфат, мг/л	500,0	38,6	500	122,1
14	Гидрокарбонат, мг/л	-	85,4	-	296
15	Фтор, мг/л	1,5	1,40	3,5	0,302
16	Жинлэгдэх бодис			30	27,1
17	Биохимийн хэрэгцээт хүчилтөрөгч /БХХ5/ мг/л			20	14

Дүгнэлт : Шинжилгээний дүнг стандартуудтай харьцуулахад бохирдол хэвийн хэмжээнд байна.

Шинжилгээ хийсэн:
 Инженер *М.Насанжаргал* Насанжаргал
 Техникч Т.Түмэнжаргал
 2022.05.28
 АНТ101303 0312/65376

**БУЛГАН АЙМГИЙН УС, ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВИЙН
ХАРЪЯА БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ**

**Булган аймгийн Бүрэгхангай Баруун зах цаг талбай дахь
"ГБНБ" ХХК-ний орчны хяналт шинжилгээний дүн
Агаар, Хөрсөнд шинжилгээ хийсэн дүн
MNS4585:2016**

Дээжийн нэр ..... Агаар, Хөрс .....
 Дээжийн хэмжээ ..... хөрс- 1,0 кг .....
 Дээжний дугаар ..... №.05 .....
 Дээж ирүүлсэн газрын нэр ..... "ГБНБ" ХХК .....
 Дээж авсан газрын нэр ..... Булган аймаг Бүрэгхангай сум Баруун зах цаг .....
 Дээж авсан хүний нэр, албан тушаал ..... БОШЛ Т.Түмэнжаргал М.Насанжаргал .....
 Шинжилгээ эхэлсэн огноо ..... 2022.05.21 .....
 Шинжилгээ дууссан огноо ..... 2022.05.28 .....
 Шинжилсэн аргачлал ..... Агаар MNS 4585:2016, Хөрс MNS 5850 : 2008 .....

1. Агаар MNS 4585:2016

Дээж авсан цэг	SO ₂ мг/м ³	NO ₂ мг/м ³	Тоос мг/м ³	Цацраг мг/м ³
Ил уурхайн талбай	0,016	0,022	0,4	0,10
Тосгон	0,006	0,014	0,2	0,10
Хүлцэх агууламж	0,45	0,085	0,5	0,60

2. Хөрс MNS 5850 : 2008

д/д	Сорьц авсан цэг	Чийг %	pH	NH ₄ мг/кг	NO ₃ мг/кг	SO ₄ мг/кг	P ₂ O ₅ мг/кг	Pb (мг/кг)	Cu (мг/кг)	Cd (мг/кг)	Нефть мг/кг
1	Шимт хөрсний овоолго	39	7.82	16.8	30.4	104.1	75.1	19.8	13.1	0.3	-
2	Тосгон	33	7.16	25.1	22.8	122.6	38.4	22.6	45.4	0.4	0.3
3	Засварын талбай	31	8.01	17.9	28.9	164.2	60.4	79.5	75.2	1.1	1.5
4	Хогийн цэг орчим	31	8.23	24.7	19.6	158.3	55.3	85.2	64.8	1.9	1.6
5	Хүлцэх агууламж	-	-	-	-	-	-	100	100	3	2,0

Шинжилгээ хийсэн:
 Инженер М.Насанжаргал
 Техникч Т.Түмэнжаргал

**БУЛГАН ЙМГИЙН УС, ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВИЙН
ХАРЪЯА БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ**

Булган аймгийн Бүрэгхангай суманд үйл ажиллагаа явуулж буй

“ГБНБ” ХХК-ний орчны хяналт шинжилгээний дүн

Агаар, хөрсний шинжилгээний дүн

Дээжийн хэмжээ..... Хөрс-1.0кг
 Дээжний дугаар..... № 31
 Дээж ирүүлсэн газрын нэр ..... “ГБНБ ХХК”
 Дээж авсан газрын нэр ..... “Агаар, хөрсний шинжилгээ”
 Сорьц авсан огноо..... 2022.09.23
 Шинжилсэн огноо..... 2022.09.30
 Шинжилсэн аргачлал..... Агаар..MNS 4585:2016., Хөрс MNS 5850 : 2008

1. Агаар MNS 4585:2016

Дээж авсан цэг	SO ₂ мг/м ³	NO ₂ мг/м ³	Тоос мг/м ³	Цацраг мг/м ³
Ил уурхайн талбай	0,014	0,025	0,5	0,16
Камп	0,008	0,016	0,3	0,10
Хүлцэх агууламж	0,45	0,085	0,5	0,60

2. Хөрс MNS 5850 : 2008

д/д	Сорьц авсан цэг	Чийг %	pH	NH ₄ мг/кг	NO ₃ мг/кг	SO ₄ мг/кг	P ₂ O ₅ мг/кг	Pb (мг/кг)	Cu (мг/кг)	Cd (мг/кг)	Нефть мг/кг
1	Шимт хөрсний овоолго	26	7.69	22,6	32,6	107,6	76,2	17,6	13,8	0,3	-
2	Камп	33	7.16	28,3	21,2	113,5	33,6	20,7	32,4	0,4	0,2
3	Шатахуун агуулах	35	8.52	15,4	18,6	155,4	64,8	88,6	78,2	1,0	1,6
5	Хүлцэх агууламж	-	-	-	-	-	-	100	100	3	2,0

Шинжилгээ хийсэн:
 Инженер *[Signature]* М. Насажаргал
 Техникч *[Signature]* Т. Цүмэнжаргал
 Т. 9014120
 А9701363 8318263176

**БУЛГАН ЙМГИЙН УС, ЦАГ УУР ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВИЙН
ХАРЪЯА БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ**

Булган аймгийн Бүрэгхангай суманд үйл ажиллагаа явуулж буй
“ГБНБ” ХХК-ний орчны хяналт шинжилгээний дүн
Усны шинжилгээний дүн

Дээжийн хэмжээ.....Ус-1.5л.....
Дээжний дугаар.....№ 25.....
Дээж ирүүлсэн газрын нэр :.....“ ГБНБ ХХК ”.....
Дээж авсан газрын нэр .....“ Ундны ус, тунаах нуурын ус,туул голын ус”.....
Сорьц авсан огноо.....2022.09.23.....
Шинжилсэн огноо.....2022.09.24-30.....

Шинжилгээний үр дүн

№	Усны химийн шинжилгээний үзүүлэлт, нэгж	Шинжилгээний аргачлал	MNS ISO 0900:2018 ЗДХ	Ундны ус	MNS ISO 4943:2015 ЗДХ	Тунаах нуурын ус	MNS 4586:1998 ЗДХ	Туул голын ус
1	pH-Усны орчин	MNS ISO10523:2001	6,5-8,5	7.52	6-9	8.47	6.5-8.5	8.12
2	Es-ЦДЧ, (μs/cm)	MNS ISO7888:1999	1.0	0.90	-	271.0	-	215
3	Хатуулаг, (мг-экв/л)	MNS ISO6059:2005	7.0	4.56	-	-	-	-
4	Кальци, (мг/л)	MNS 1097:1970	100.0	39.8	-	-	-	-
5	Магни, (мг/л)	MNS 1097:1970	30.0	18.6	-	-	-	-
6	Натри+Кали,(мг/л)	MNS 1097:1970	200.0	25.0	-	-	-	-
7	Хлорид, (мг/л)	MNS 4424:2005	300	30.9	-	17.7	300	11.0
8	Нитрат, (мг/л)	MNS1097:1970	50	0.056	-	0.89	9.0	0.84
9	Нитрит, (мг/л)	MNS 6779:2019	1.0	0.007	-	0.024	0.2	0.012
10	Аммони, (мг/л)	MNS ISO 8467:1999	1.5	0.16	-	0.10	0.5	0.23
11	Нийт азот (мг/л)				15*	1.0	-	1.08
12	Төмөр, (мг/л)	MNS 4430:2005	0.3	0.03	-	0.16	-	-
13	Фосфат, (мг/л)	MNS 6878:2001	0.1	0.064	1.5*	0.60	0.1	0.09
14	Сульфат, (мг/л)	MNS 6271:2011	500	22.6	-	47.1	100	31.4
15	Гидрокарбонат, (мг/л)	MNS 6832:2020	-	-	-	-	-	-
16	Жинлэгдэх бодис (мг/л)	MNS ISO 11923:2001	-	-	30	29.2	-	-
17	Эрдэсжилт (мг/л)	MNS1097:1970	-	-	1000	-	-	-
18	Фтор	MNS 6272:2011	1.5	1.05	-	-	1.5	0.01
19	ПИЧ	MNS ISO 6833:2020	-	-	20	1.64	-	5.1
20	Химийн хэрэгцээт хүчилтөрөгч ХХХ	MNSISO 6060:2001	-	-	50	42	10	-
21	БХХ5	MNSISO 5815:2015	-	-	20	14	3	-

Шинжилгээ хийсэн:
Инженер *[Signature]* М. Насанжаргал
Техникч *[Signature]* Т. Цүмэнжаргал
5 9018128
AMG01363 0312764176

ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТ

	Төлөвлөгөө			Биелэлт			
	ОХШ-ний төрөл, арга, хэлбэр	Байршил	Давтамж	ОХШ-н хийсэн цэгийн байрлал	Давтамж	Шинжилгээний дүн	Аргачлал.Зураг
1. Агаарын чанар	Агаарын шинжилгээг (NO ₂ мг/м ³ , SO ₂ мг/м ³ , CO мг/м ³ , Тоос мг/м ³ , Цацраг мг/м ³ зэрэг MNS4585:2016 стандартын аргачлалаар хийлгэсэн.	1. Ил уурхай 2. Уурхайн кемп	5, 9 сард 2 удаа	Ил уурхайд	2	хэвийн	MNS 4585:2008
				Уурхайн кемп	1	хэвийн	
2 Хөрсний чанар	Чийг %, рН, (NH ₄ , NO ₃ , SO ₄ , P ₂ O ₅ , Pb, Cu, Cd, Нефьт мг/кг Зэргийг MNS 5850:2008 стандартын дагуу авах	1. Шимт хөрсний овоолго 2. Уурхайн кемп 3. Засварын талбай 4. Хог хаягдал цэг 5. ШТМ-ын агуулах	5, 9 сард 2 удаа	Шимт хөрс	2	хэвийн	MNS 5850:2008
				Уурхайн тосгон	2	хэвийн	
				Засварын талбай	2	хэвийн	
				ШТМ-ын агуулах	1	хэвийн	
				Хогийн цэг	1	хэвийн	
3. Усны чанар	Усны чанар: рН, ууссан нийт давс (жингийн аргаар), нийт хатуулаг (Ca CO ₃), Ca, Mg, Na, K, SO ₄ , NO ₂ , NO ₃ , NH ₄ , As, Cd, Cu, Hg, Pb, Zn, Cr, Fe, Ni, үнэр, өнгө, нүүрсустөрөгчид (нефть бүтээгдэхүүний бохирдол)	- Ундны усны эх үүсвэр, - Технологиоос гарах хаягдал ус буюу тунаах нуур - Туул гол насосны орчим	6, 9 сард 2 удаа	Гүний худаг	2	хэвийн	MNS 900:2005
				Тунаах нуур	2	хэвийн	
				Туул гол /насосны суурь/	1	хэвийн	
Нийт зардал		сая.төг	1.850	сая.төг	16	2.230	

АРВАННЭГ. УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

”ГБНБ”ХХК ерөнхий захирлын тушаалаар уурхайн дарга Н.Болд, Маркшейдер А.Баасан, Уулын мастер Игорьиванович гончарук нараар ахлуулсан уурхайн нөхөн сэргээлтийн хэсэг ажилладаг. Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх төлөвлөгөө болон байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах, уурхайн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх бүхэл сөрөг нөлөөллийн хамгийн бага байлгах аргаар тооцож байгаль орчны бодлого зорилгод нийцсэн арга хэмжээнүүдийг авч ажилласан.

Бид уул уурхайн компаний байгаль орчны бодлого, менежментийн системийг доорх маягаар тодорхойлж ажилладаг.

Уурхайн байгаль орчны бодлого:

- Үйл ажиллагааныхаа бүх үе шатанд байгаль орчинд учирч болох сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, байгалийн баялгийг зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх ажилд нэн тэргүүний ач холбогдол өгч, дараахь эрхэм зорилгыг баримтлан ажиллана.
- Монгол улсын холбогдох хууль тогтоомжууд болон олон улсад нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн байгаль орчны стандартуудыг дагаж мөрдөнө.
- Байгаль орныг хамгаалах ажлын гүйцэтгэлийг байнга сайжруулна.
- Нутгийн ард иргэдийн уламжлалт соёл, өв уламжлалыг хүндэтгэж хамгаална.
- Байгаль орчинд халгүй, үйл ажиллагааны үр ашгийг тогтмол дээшлүүлэх шинэ дэвшилтэт технологийг хөгжүүлэх, нэвтрүүлхийг эрмэлзэнэ.

БОМТ-ний биелэлтийг удирдлагын хүрээнд авч үзэж, биелэлтэд нь тогтмол хяналт тавьж ажиллах шаардлагатайн зэрэгцээ энэ асуудлаар байгаль орчны хяналтын байгууллагатай холбоотой ажилдаг. Тусгагдсан ажлуудыг жил бүрийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд нарийвчлан тусгаж хэрэгжүүлдэг билээ.

Удирдлага зохион байгуулалтын хэмжээнд хийгдэх ажлын төлөвлөгөөний биелэлт

Д.д	Байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээ	Хариуцагч	Авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	Зардал сая.төг	Баримтлах хууль, журам
1.	Байгаль орчны асуудлыг удирдлагын түвшний ажилтанд хариуцуулж, хяналт тавин ажиллах	Захирал	2012 оны А-12 тоот захирлын тушаалаар Уурхайн дарга Н.Болд, Маркшейдер А.Баасан нарыг Баруун захцагийн уурхайн байгаль орчны асуудлыг хариуцан ажилуулахаар томилсон.	-	“Байгаль хамгаалах тухай” хууль
2.	БОНБУ болон БОХТ, ОХШХ-г заасан сөрөг нөлөөлөлийг бууруулах зөвлөмжүүдийг үйл ажиллагаандаа тусгаж хэрэгжүүлэх	Уурхайн дарга	ОХШ-г Булган аймгийн УЦУОШГ-ын БОШЛ-р хийлгэсэн. Төлөвлөгөөнд тусгагдсан ажлуудыг хийж хэрэгжүүлж ажиллаж байна.	ОХШХ-г	
3.	Ажилчдад ХАБЭА-н сургалт, байгаль орчныг хамгаалах сургалт зохион байгуулж хамруулах	ХАБЭА-н ажилтан	ХАБЭА-н сургалтыг 6 сард нийт ажилчдад Гацуурт ХХК-ний мэргэжилтэнгүүдтэй хамтран хийсэн.	0.3	
4.	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө ба тайлан боловсруулах	Уурхайн дарга, Маркшейдер	БОМТөлөвлөгөө, төлөвлөгөөний биелэлтийг БО-ны газар блон орон нутгийн удирдлагат тайлагнаж байна. Энэ жил уурхайн хаалтын төлөвлөгөөг боловсруулан УУЯ-д батлуулахаар хүргүүлэн ажиллаж байна	1.0	
5	Нөхөн сэргээлтийг стандартын дагуу хийж орон нутагт хүлээлгэн өгөх ажлыг зохион байгуулах	Уурхайн дарга, Маркшейдер	Техникийн нөхөн сэргээлт 9.6 гад төлөвлөснөөс 11.0 га-д, Биологийн нөхөн сэргээлт-6.2 га-д, 13.4 га-д хийж ажлын хэсэгт өгч байна.	-	
6.	Газар болон ус ашигласны төлбөрийг төлөх	Уурхайн дарга, Маркшейдер	Газрын төлбөр-20.162 сая.төг Ус ашигласны төлбөр-35.073 сая.төг төлсөн.	-	
	Нийт зардал /сая.төг/			1.3	

**АРВАНХОЁР. БОМТ-НИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛӨЛД ӨРТӨГЧ ОРШИН СУУГЧИД, ОРОЛЦОГЧ ТАЛУУДАД
ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ**

Булган аймгийн Бүрэгхангай сумын Дэрст багийн иргэдийн нийтийн хуралд /10/31.2022/ оролцож Баруун захцагийн шороон орд”-ын 2022 оны БОМТөлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан, Нийгмийн хариуцлагийн хүрээнд хийж хэрэгжүүлсэн ажлын тайланг танилцуулсан. Уурхайд шалгалтаар ирсэн орон нутгийн болон төрийн байгууллагуудын ажлын хэсэгт уурхайн үйл ажиллагаа, нөхөн сэргээлтийн ажлыг танилцуулсан. Бид төслийн хүрээнд хийж гүйцэтгэсэн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг холбогдох журмын дагуу БОАЖЯам, Булган аймгийн БОАЖГ, МХГ, Бүрэгхангай сумын удирдлагуудад хүргүүлсэн.

Зураг. Бүрэгхангай сумын Дэрст багийн иргэдийн нийтийн хуралд оролцсон

2022 оны БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах төлөвлөлтийн биелэлт

№	Оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах газар	Хугацаа
1	Бүрэгхангай сумын 3-р багийн ИНХ-д оролцох	Тайлагнах танилцуулга тараасан.	Ш-р байгийн Иргэдийн нийтийн хуралд оролцож БОМТ-ийн биелэлт, Нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хийсэн ажлыг танилцуулав.	3-р Багийн төв	2022.10.31
2	МХЕГ, Булган аймгийн БОАЖГ, МХГ, Татварын байцаагч	Уулзалт, хурал, тайлагнах	Уурхайн үйл ажиллагаа, нөхөн сэргээлтийн ажлын явц, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй Нийгмийн хариуцлагын хүрээнд хийж хэрэгжүүлсэн ажил, сум орон нутагт оруулсан хөрөнгө оруулалт	Төслийн талбайд	2022 онд
3	БОАЖЯ-ны ХБОБНУГ-т албан бичиг	БОМТ, БОМТ-ний биелэлтийн тайланг хүргүүлэх	БОМТ-ний биелэлтийн тайлан, БОМТөлөвлөгөө	Улаанбаатар хот	12 сард

ДУГНЭЛТ

2022 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг боловсруулахдаа 2019 оны 10 сарын 29 –ний өдрийн БОАЖЯ-ийн сайдын А-618 тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам” зэргийг удирдлага болгов. Бид төслийн үйл ажиллагаанаас хүрээлэн буй орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг байж болох хамгийн бага хэмжээнд байлгахыг зорьж ажилласан.

БОМТ-ийн гарсан зардал.

Хүснэгт.

Д/д	Бүрэлдэхүүн хэсгүүд	Төсөв /сая.т/	Тайлбар
1.	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний тайлан	8.614	
2.	Нөхөн сэргээлтийн тайлан	168.557	
3.	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний тайлан	Дотоод зардлаар	
4.	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний тайлан	-	
5.	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний тайлан	-	
6.	Хог, хаягдлын менежментийн тайлан	0.850	
7.	Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн тайлан	-	
8.	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	2.230	
9.	Удирдлага зохион байгуулалтын тайлан	-	
10.	Байгаль орчны менежментийн биелэлтийн тайланг хэрэгжилтийг олон нийтэд тайлагнах хуваарь	-	
Нийт зардал		180.251	